

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Aneta Walach

Dobrovolnictví v sociální práci
Analýza závěrečných prací

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Tatiana Matulayová, Ph.D.

2020

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem veškeré použité zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci, dne 6. 11. 2020

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych chtěla poděkovat doc. PaedDr. Tatianě Matulayové, Ph.D. za cenné rady a podněty, odborné připomínky a vstřícné vedení mé bakalářské práce. Rovněž děkuji mé rodině a přátelům za podporu při dokončení mé práce.

Obsah

Úvod.....	9
1 Základní charakteristiky dobrovolnictví.....	11
1.1 Fenomén dobrovolnictví	11
1.2 Dobrovolnictví v České republice.....	12
2 Dobrovolnictví jako součást sociálních služeb.....	14
2.1 Pozice dobrovolníka v sociálních službách.....	14
2.2 Modely dobrovolnictví v sociálních službách.....	16
2.3 Řízení dobrovolníků.....	17
2.4 Motivace k dobrovolnictví	18
2.5 Přínos dobrovolnictví	20
2.6 Trendy v dobrovolnictví.....	20
3 Metodologie	22
3.1 Definování výzkumného problému a cíle	22
3.2 Metoda výzkumu.....	22
3.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	23
3.4 Metoda zpracování dat	24
4 Výsledky analýzy dat.....	25
4.1 Kvantitativní charakter kvalifikačních prací	25
4.2 Kvalitativní charakter kvalifikačních prací	34

5	Shrnutí a diskuze.....	49
	Závěr	52
	Bibliografický seznam	55
	Seznam grafů	63

Úvod

"Dobrovolníci nejsou placeni

- ne proto, že jsou bezcenní, ale proto, že jsou k nezaplacení."

Mahátma Gándhí

Dobrovolnictví je fenoménem staré jako lidstvo samo, a i když v současné době není dobrovolnická činnost považovaná za prestižní, mnoho z nás se v této roli mnohokrát za život najde. Ať už jde o sousedskou výpomoc či starost o naši matku zemi, prostřednictvím čištění lesů nebo o malý příspěvek do sbírky na charitativní účely. Dobrovolnictví má svoje opodstatněné místo i v sociálních službách, kde tvoří velkou část pracovní síly. Dobrovolníky najdeme napříč všemi cílovými skupinami v mnoha typech služeb a zařízeních.

V současné době převažují trendy profesionalizace a snaha o odborné vedení dobrovolníků. Naproti tomu zde stojí náročná administrace a formalismus, a ti, kteří očekávali, že tato činnost bude nenáročná, najednou zjišťují, že se může stát komplikovanou. Výzkumy se nejčastěji soustřeďují na formální dobrovolnictví, tedy to, které je zaštitěno nějakým subjektem. Ve společnosti však vidíme, že pomoc bližnímu není vůbec cizím konceptem, lidé v sobě mají touhu pomoci druhému silně zakořeněnou.

Mnoho studentů zkoumalo tematiku dobrovolnictví v sociálních službách z různých úhlu pohledů. Máme zde tedy velký balík prací, obsahujících zajímavé poznatky. Proto, aby mohly být využity dalšími subjekty nebo pro další výzkumné bádání či jako podklad pro rozvoj dobrovolnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci, je prospěšné jejich přehledné zpracování, a proto jsem se rozhodla prostřednictvím své bakalářské práce zanalyzovat současný stav zpracování tématu dobrovolnictví v sociálních službách v závěrečných bakalářských a magisterských pracích napsaných na Katedře křesťanské sociální práce.

Obsahové analýze jsem podrobila 42 závěrečných kvalifikačních prací napsaných na Katedře křesťanské sociální práce v letech 2016 – 2020. K naplnění cíle této práce jsem použila kombinaci kvalitativní a kvantitativní obsahové analýzy dokumentů. Nejdříve jsem jednotlivé obsahy kvalifikačních prací posoudila kvalitativně, abych mohla definovat jednotlivé znaky pro pozdější kvantifikaci dat. Pomocí společných

znaků jsem vymezila kategorie a následně jsem extrahovala poznatky prací uvnitř jednotlivých kategorií pomocí kvalitativních nástrojů.

Text je strukturován do pěti hlavních kapitol. V první kapitole představím základní charakteristiky fenoménu dobrovolnictví a jeho specifika v českém prostředí. V následující kapitole se budu zabývat dobrovolnictvím v kontextu sociální práce. Nastíním pozice dobrovolníka v sociální práci, zmíním modely dobrovolnictví v sociální práci, aspekty řízení dobrovolníků, motivy k dobrovolnictví, jeho přínosy a také současné trendy v dobrovolnictví. Další kapitolu věnují popisu metodologie výzkumu. V čtvrté kapitole jsou uvedeny výsledky analýzy dat, nejdříve jejich kvantitativní charakter, následně pak kvalitativní. V poslední kapitole jsou soustředěny poznatky, které plynou z výzkumu, a je zde ponechán prostor pro diskuzi.

1 Základní charakteristiky dobrovolnictví

1.1 Fenomén dobrovolnictví

Definice pojmu *dobrovolnictví* jsou různé, liší se dle zemí, kultury či obecně dle osobního chápání dobrovolné práce. Ani vědecká společnost se neshoduje na jediném správném výkladu, v odborné literatuře najdeme mnoho interpretací, které se různí dle úhlu, ze kterého se autoři snaží dobrovolnickou činnost uchopit.

Samotné rozdělení slova *dobro - volni - ctví* nám může pomoci pochopit jeho význam v našem kulturním prostředí. U novozélandských Maorů (Whittaker a kol., 2015) je však konotace pojmu dobrovolnictví zcela jiná. Je to nepsané pravidlo jejich kultury, kde stanoví podmínku příslušnosti ke komunitě. Díky hře lingvistiky může být pro nás jednodušší pochopit, proč je tak těžké se celosvětově shodnout na jediném paradigmatu dobrovolnictví. Význam slova *dobrovolnictví* v latinském jazyce pochází od „voluns“ (volba) nebo „velle“ (chtění) (Mlčák, Záškodná, 2013). Charakter pomoci na sociální úrovni skrze sociální služby se odráží v německém „ehrenamt“, které znamená *čestné místo*, kdežto v Ázerbájdžánu se může pomoc jevit jako více osobní díky slovu „konolluluk“ nesoucí význam *ze srdce*. To, že dobrovolnictví může znamenat i zábavu nám dosvědčuje gruzínský překlad slova „mokhalise“ (zábava) (Volunteering for Peace, Concepts of volunteering [on-line]).

V podstatě neexistuje jediný přístup ke studiu fenoménu dobrovolnictví. Tento jev je předmětem bádání několika vědních disciplín. Z pohledu psychologie či sociologie je koncept charakterizován prosociálním chováním a osobnostními rysy jedinců. Ekonomie přichází z mnoha modelů, ve kterých se snaží vysvětlit paradoxní chování jedinců, kteří se vymykají racionálnímu ekonomickému předpokladu, kde by náklady na činnost neměly převyšovat jejich odměny. Politologie zase chápe tento fenomén jako významnou součást politické participace (Mlčák, Záškodná, 2013, s. 8).

Charakter a přístup k dobrovolnictví se v historii vyvíjel postupně. Můžeme zaznamenat úzkou spojitost mezi sociální prací a dobrovolnictvím. V našem kulturním prostředí se tento vztah rozvíjel hlavně na pozadí církevních aktivit. K separaci těchto tří prvků, tj. sociální práce, dobrovolnictví a církevního prostoru přispěla snaha o obhajobu profesionálního statutu dané činnosti, kterého rozvoj můžeme zaznamenat ve třech hlavních obdobích. První periodou byly snahy o uznání profesionální sociální

práce na pozadí církevního dobrovolnictví. Odrazem tohoto úsilí jsou anglosaské „Settlement houses“ či „Charity Organizations Societies“. Druhým obdobím bylo pak vymezení se od dobrovolnických činností, které se projevovало snahou o profesionální přípravu sociálních pracovníků a taktéž o jejich odborný výkon. Poslední perioda je jakýmsi smířením obou táborů, kde trendy v sociální práci se opět přiklánějí k podpoře dobrovolnictví a probíhá snaha o vytvoření optimálního partnerství mezi sociálními pracovníky a dobrovolníky (Doležel, 2016, s. 80 – 81).

1.2 Dobrovolnictví v České republice

V našem kulturním prostředí se základní charakteristiky dobrovolnictví pokusilo vymezit např. Národní informační centrum pro mládež (2018): „to, co dobrovolník dělá, dělá z vlastní (dobré) vůle, jeho dobrovolná činnost přináší užitek druhým lidem, za svou činnost dobrovolník neočekává ani nedostává hmotnou odměnu.“

Od roku 2003 je v České republice dobrovolnictví zakotveno také v zákoně č. 198/2002 Sb.: *Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů*, který vymezuje okruh osob, které mohou vykonávat dobrovolnictví, přesně vyjmenovává druhy pomoci, mezi nimiž najdeme pomoc mnoha cílovým skupinám sociální práce: „pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase.“

Dále zavádí pojmy jako „vysílající a přijímající organizace, v procesu akreditace dobrovolnické služby sleduje a kontroluje, jak jsou dobrovolníci vybíráni a připraveni na svoji činnost, zda a jaká rizika může jejich činnost představovat a jak jsou proti těmto rizikům chráněni – pojištěním, odborným vedením koordinátorem dobrovolníků nebo jím pověřenou kontaktní osobou v místě výkonu dobrovolnické služby a také, jak je jejich činnost kontrolována, resp. zda a jak probíhá supervize jejich aktivit. Platná akreditace poté umožňuje požádat o dotaci, zejména na vybavení a služby týkající se přímo dobrovolníků“ (Matoušek a kol., 2013, s. 61).

Můžeme rozlišit různé typy dobrovolnictví. Z hlediska časového vymezení zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, ve znění pozdějších předpisů rozeznává pouze 2 typy dobrovolnictví, a to krátkodobé, trvající v délce do 3 měsíců a dlouhodobé s délkou nad 3 měsíce.

Tošner a Sozanská (2002) však rozlišují 3 typy dobrovolnictví dle časového rámce.

- Zapojení do jednorázových akcí, jako např. kampaně, sbírky či benefiční koncerty.

- Dlouhodobá dobrovolná pomoc, která je vykonávána zpravidla opakovaně a pravidelně, např. jeden či vícekrát týdně po jedné hodině.

- Dobrovolná služba, která je charakteristická svou dlouhotrvající podobou v délce měsíců či let, obvykle prováděnou mimo svou zem.

Z hlediska typu vztahu mezi dobrovolníkem a organizací či příjemcem pomoci můžeme rozlišit dobrovolnictví formální a neformální. První typ je zaštitěn nějakou formálně zaregistrovanou organizací nebo institucí. Většinou zde figuruje také smlouva, která upravuje vztah mezi dobrovolníkem a daným subjektem. Tento typ je většinou míněn, když se mluví o dobrovolnictví obecně. Naproti tomu neformální dobrovolnictví není vázáno žádným dokumentem, většinou jde o ústní domluvu. Je to pomoc přímá, nezprostředkovaná. V praxi jde např. o sousedskou výpomoc či hlídání dětí, nikoliv však pomoc v okruhu vlastní rodiny (Frič, Vávra, 2012).

Je nutno podotknout, že formální dobrovolnictví stanoví podklad pro většinu výzkumů. Jelikož jde o organizovanou formu, je snazší ho měřit a mapovat, tudíž i vyvozovat fakta. Proto data, které se objevují ohledně dobrovolnictví obecně, nám nemusí nutně reflektovat realitu v její plné šíři (Frič, Pospíšilová, 2010).

Výzkumy nám prozrazují, že vzdělanost se úzce pojí s typem dobrovolnického vztahu. Vzdělaní jedinci se častěji objevují ve formálním dobrovolnictví, kdežto ti méně vzdělaní v dobrovolnictví neformálním. Frič a Pospíšilová (2010) to vysvětlují tím, že s vyšším vzděláním se vážou specifické dovednosti, které jim otevírají dveře do mnoha organizací a institucí, které jsou většinou zaměřené na konkrétní oblasti.

2 Dobrovolnictví jako součást sociálních služeb

V České republice na poli dobrovolnictví působí téměř 2 miliony občanů, což představuje 29% populace nad 14 let. V Evropě jsme tak na 8 příčce. Dobrovolníci průměrně odpracují 45 milionů hodin, v přepočtu za více než 5,5 miliardy korun (Matulayová a kol., 2016, s. 5). V nestátních neziskových organizacích obecně, z pohledu počtu pracovníků, nikoliv množství práce, téměř 80% pracovní síly představují právě dobrovolníci (Dohnalová, Deverová, Legnerová, Pospíšilová, 2015).

Bavíme-li se o konkrétně o dobrovolnictví v sociálních službách, zjistíme, že k roku 2011 až 685 poskytovatelů sociálních služeb vykazuje práci s dobrovolníky, což stanoví necelých 35 % z celkového počtu poskytovatelů. Bavíme se zde o působnosti přes 21 000 dobrovolníků, kteří reálně odpracovali téměř 600 000 hodin. Dle Ministerstva prací a sociálních věcí nejvíce dobrovolnických hodin bylo odpracováno v domovech pro seniory, nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež a v sociálně aktivizačních službách pro seniory a zdravotně postižené. Nejvíce dobrovolníků vzhledem k počtu obyvatel vykazují poskytovatelé zaregistrovaní Magistrátem hlavního města Prahy a Krajským úřadem Moravskoslezského kraje (Lusková, Lusková, 2012).

2.1 Pozice dobrovolníka v sociálních službách

Pro lepší pochopení pozice dobrovolníka v sociálních službách, přiblížím pole působnosti sociální práce. Šíře zájmu tohoto oboru se vyvíjí dle potřeb společnosti, jiný životní styl, měnící se hodnoty, nové technologie - to vše se odráží na psychickou i sociální (ne)pohodu daného jedince, rodiny či celé skupiny. Pro snazší uchopení toho, s kým vlastně sociální práce, potažmo dobrovolníci v sociálních službách, pracují, představují zde základní oblasti sociální práce. Jedná se o následující cílové skupiny:

- děti, které jsou týrané, zanedbávané i zneužívané nebo jinak rizikové
- multiproblémové rodiny a rodiny v rozvodu
- zdravotně znevýhodnění občané a senioři
- lidé se, kteří užívají drogy i jinak závislí (alkohol, gamblerství)
- lidé, kteří zažili násilí v rodině
- lidé, kteří poskytují sexuální placené služby
- lidé, kteří přišli o zaměstnání nebo se ocitli bez domova

- uprchlíci a menšiny (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005)

Dobrovolníci v sociálních službách nenahrazují práci profesionálu ani neposkytují sociální služby přímo, nýbrž stanoví její dodatek, přidanou hodnotu, díky které vnášejí do vztahů s klienty momenty blízkosti a přátelství čímž pomáhají ke zkvalitnění jejich životů (Národní informační centrum pro mládež, 2018).

Dobrovolníci pomáhají naplňovat základní potřeby klientů a umožňují jim účastnit se aktivit, které jsou pro ně kvůli zdravotnímu nebo sociálnímu handicapu bez doprovodu nedostupné. Obohacují sociální práci svou životní zkušeností a individuálním přístupem ke klientovi, čímž se podílejí na celkovém zkvalitňování sociálních služeb (Sociální práce/sociální práca, 2011 (4)).

V praxi může být dobrovolník jak profesionál, tak amatér. Nejčastěji se setkáme s lidmi z řad:

- studentů, zvláště pak studujících obory pomáhajících profesí
- nezaměstnaných s potřebou se někde uplatnit
- žen v domácnosti vyhledávající společenský kontakt
- důchodců s touhou být užitečným
- a obecně lidmi, kteří ve své profesi postrádají kontakt se společností (Matoušek, 2003)

„Mezi dobrovolníky nejčastěji vykonávané služby patří: tvořivé volnočasové aktivity, činnosti přispívající k rehabilitaci a nácviku soběstačnosti, společné vycházky v rámci oddělení nebo i v areálu sociální služby, individuální práce s jedním klientem v roli společníka, pomoc při kulturních akcích v zařízeních, canisterapie, společenské hry, výtvarná či jiná kreativní činnost, společná komunikace, hra na hudební nástroj na pokojích klientů. Povídají si, čtou, luští křížovky. V azylových domech pomáhají při poskytování potravinového servisu, hygienických pomůcek, roznášení letáků. Pomáhají dětem v přípravě na vyučování, asistují pracovníkům v nízkoprahových centrech. Pomáhají v osvětě na různá témata. Společně vaří s mládeží, seniory. Připravují pomůcky pro společenské hry. Podporují nevidomé v nácviku soběstačnosti a trávení volného času. Doprovázejí klienty na nákup, úřad, návštěvu, pomáhají s obstaráním různých služeb. Docházejí za klienty za sportem, kulturou. V kojeneckých ústavech pomáhají s adaptací dětí na život a připravují je v citové oblasti na příchod do nové rodiny, stejně jako se podílejí na jejich osobním rozvoji. Práce pro duševně a mentálně postižené obsahuje všechny výše uvedené aktivity“ (Hruška a kol., 2018).

Výše jsem se již zmínila o tom, jak upravuje vztahy na půdě dobrovolnictví obecně zákon o dobrovolnické službě z roku 2002. Konkrétně ve vztahu k sociálním službám v právních úpravách nacházíme také zmínku ohledně dobrovolnictví v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Mluví o formě zapojení dobrovolníků do sociálních služeb, spadajících do okruhu pracovníků (odstavec 2), kteří mohou vykonávat činnosti v sociálních službách:

„§ 115

Okruh pracovníků

...

(2) Při poskytování sociálních služeb působí rovněž dobrovolníci za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.

Tímto zvláštním právním předpisem se rozumí zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě, ve znění pozdějších předpisů“ (Matoušek a kol., 2013, s. 62.)

Výše zmíněná forma se týká pouze dobrovolníků v akreditovaném programu, kterých je menšina. Pro většinu se zde nabízí druhá možnost, jak mohou dobrovolníci vstoupit do sociálních služeb, a to podle

„standardu kvality č. 9 (podle přílohy č. 2 prováděcí vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., zákona o sociálních službách, v němž se uvádí:

9. Personální a organizační zajištění sociální služby

...

d) Poskytovatel, pro kterého vykonávají činnost fyzické osoby, které nejsou s poskytovatelem v pracovně právním vztahu, má písemně zpracovaná vnitřní pravidla pro působení těchto osob při poskytování sociální služby; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje“ (Matoušek a kol. 2013, s. 62.).

2.2 Modely dobrovolnictví v sociálních službách

Můžeme rozlišit 3 modely dobrovolnictví v sociálních službách:

- **Dobrovolnictví „IN“, tedy pro klienty v rezidenčním zařízení**

V praxi se jedná zejména o seniory a osoby se zdravotním postižením nacházejících se v domech pro seniory, v LDN či hospicích. Dobrovolníci jim věnují svůj čas, který má často personál nedostatek. Jde o emoční podporu skrze vyslechnutí, povídání si či hraní her.

- Dobrovolnictví „OUT“, tedy doplněk terénní či ambulantní péče

Zde je pomoc založená především na vztahu dvou lidí, čili dobrovolníka a „potřebného člověka“ skrze dobrovolnou osobní asistenci. Seznámení subjektů může proběhnout např. přes dobrovolnické centrum, které stanoví podporu pro dobrovolníka. Sami si nastavují průběh spolupráce, díky čemuž se častěji zrodí dlouhodobé vztahy naplněné vzájemným přátelstvím.

- Dobrovolnictví jako nespécifická rehabilitace a aktivizace seniorů a zdravotně postižených

Specifikum tohoto typu dobrovolnictví spočívá v zapojení starších a zdravotně postižených osob, kteří skrze pomoc jiným sami nabývají pocitu potřebnosti a užitečnosti. Tímto mohou svůj potenciál využít směrem ke své komunitě a společnosti a přispět tak na budování mezigeneračních vztahů a solidarity (Tutr, Novotný, 2001).

2.3 Řízení dobrovolníků

Dle Šimkové (2011, s. 15) „využití dobrovolníků v sociálních službách vyžaduje profesionální management, protože se dobrovolníci pohybují na poli psychosociálních služeb, kde je důležitý kompetentní přístup“.

V praxi můžeme zaznamenat několik fází managementu, které popisuje např. Tošner a Sozanská (2002). První z nich je **příprava organizace a výběr činností pro dobrovolníky**. Je to stadium, kde se zjišťuje jaká je v dané organizaci obecná atmosféra, jak je dobrovolnictví vnímáno, jaké postoje k němu zaujímají pracovníci a klienti. Jaké nástroje komunikace se zde využívají ve vnitřních procesech, ale i směrem ven, s komunitou a veřejností obecně. To vše se také projeví na práci s dobrovolníkem. Vytyčení kompetencí dobrovolníka pomůže předcházet pozdějším problémům a nedorozuměním. Může být také důležitým bodem pro to, aby se později dobrovolník cítil být užitečným a jeho práce měla opravdový smysl. Někdy inspiraci v náplni práce můžou přinést i samotní klienti, jelikož ti vědí nejlépe, co jím schází.

Klíčovou roli celého procesu sehrává **koordinátor dobrovolníků**. Může ním být samotný dobrovolník či zaměstnanec. Jeho úkolem je být přítomný v celém procesu od začátku až do konce dobrovolnických aktivit. Hraje roli hlavní kontaktní osoby pro dobrovolníky, je také prostředníkem mezi dobrovolníkem, zaměstnanci a klienty, nastavuje podmínky, organizuje činnosti, zabývá se administrací dobrovolníků a řeší problémy.

V další části procesu přichází na řadu samotné **získávání dobrovolníků**. Je nutno vzít v potaz na jako skupinu potencionálních dobrovolníků chceme mířit a podle toho použít vhodnou formu, kterými v praxi mohou být letáky, místní tisk, internet či televize nebo náborové akce. Je možné také využít spolupráci s dobrovolnickými centry či středními a vysokými školami. Jednou z nejvyužívanějších forem je skrze osobní kontakty – přes příbuzné a známé.

Následně je důležitý **výcvik budoucích dobrovolníků**. Charakter přípravy dobrovolníků se velmi různí dle činností, které se budou věnovat.

Důležitou součástí celého procesu stanoví **supervize, hodnocení a oceňování dobrovolníků**. Supervizi se může ujmout sám koordinátor nebo může být přizván odborník. Zpětná vazba pomáhá v ujasnění si své pozici, možnosti projevit to, co bylo dosud nevyřčené a „provětrat“ tak ty záležitosti, kde se nasbírala hutná atmosféra. Hodnocení a oceňování mezi jinými podporuje motivaci dobrovolníka se nadále podílet v dané organizaci.

2.4 Motivace k dobrovolnictví

V dnešním světě se může zdát zvláštní jednání člověka, který za vykonanou práci nic nechce. Avšak to ono „nic nechce“ se při bližším rozboru může stát relativním pojmem. Chápeme-li přínos naší práce pomocí obrazce, kde jde o výměnu energii, kterou zároveň dávám i dostávám, finanční ocenění se stává pouze jednou z forem, jak energii z vykonané práce dostat. A tady se dostáváme k jádru motivace dobrovolníků, která nám zároveň prozrazuje, jakou formou dobrovolník očekává, že se k němu energie vrátí. Možností je nesčetně, jako i teorii motivací, které se vytvářejí v závislosti na tom, jak daný jev uchopíme.

Tošner a Sozanská (2002) rozlišují tři základní motivace, které se vzájemně prolínají, avšak u konkrétních jedinců se jedna z nich stává obvykle dominantní. *Konvenční či normativní motivace* charakterizuje přístup „to se sluší a patří“, je opřena o křesťanskou morálku a představy o správném způsobu života. Daného jedince přitáhlo k dobrovolnictví okolí a příbuzní, kteří sami uznávají neformální pravidla společnosti. Touto motivací se většinou vyznačují starší lidé nad 60 let a věřící. *Reciproční motivace* je zase charakteristická pro mladé do 30 let s ateistickým světonázorem. Dobrovolnictví chápou jako výměnu, kde uplatňují své schopnosti a zároveň tím pomáhají jiným. Za *nerozvinutou motivací* autor považuje jednání, kdy daný člověk projevuje důvěru

v organizaci, má přesvědčení o smysluplnosti dané práce a pocit, že svým jednáním se podílí na šíření dobra. Častý výskyt této motivace najdeme u vysokoškoláků a osob ve věku 46 – 60 let.

Dle dotazníku VFI (Volunteer functions inventory), můžeme motivy rozdělit do 6 kategorií, které nám lépe pomohou detekovat primární pohnutky, které přivedou člověka k dobrovolnictví.

1) Hodnoty – jejich vyjádřením, lidé projevují své prosociální či altruistické pohnutky pomáhat jiným

2) Porozumění – díky dobrovolnickým aktivitám, se může jedinec učit a rozvíjet své dovednosti

3) Kariéra – zkušenosti nabyté skrze dobrovolnictví pomáhají k získání dovedností pro budoucí povolání

4) Sociální funkce – dobrovolnické aktivity poskytují možnost navázat nová přátelství

5) Protektivní funkce – lidé se stávají dobrovolníky, aby unikli negativním pocitům ohledně své osoby

6) Posílení – dobrovolnictví je prostorem pro osobní rozvoj a posílení sebeúcty (Mlčák, Zášková, 2013)

Vedle vhodných motivů, je důležité mít na vědomí i existenci negativní motivace, která je pouze krátkodobá a pro klienty v sociálních službách může být nevhodná až nebezpečná, jak uvádí Tošner a Sozanská (2002). Organizace by měly proto věnovat pozornost zejména při zaznamenání těchto motivací:

- soucit vedoucí k degradaci klienta
- nepřiměřená a zbytečná zvědavost
- služba pramenící z pocitu povinnosti
- snaha si něco zasloužit
- touha obětovat se, snaha o hledání vlastní rovnováhy
- osamělost a z ní pramenící touha po přátelství
- pocit vlastní důležitosti, nenahraditelnosti
- nedostatek sebeúcty, potřeba potkat ještě ubožejší lidi
- panovačnost, touha ovládat jiné

2.5 Přínos dobrovolnictví

Obečně můžeme říci, že dobrovolnictví přináší mnoho výhod, jak směrem ke klientovi, organizaci, společnosti, tak i k dobrovolníkovi samotnému. Dobrovolnické činnosti se pozitivně odráží také v ekonomickém kapitálu, podle britských odhadů každá investovaná libra do dobrovolnictví přináší návratnost ve výši mezi třemi až deseti librami. Přepočty na finanční částky však v očích některých může snižovat hodnotu tohoto jevu v jeho plné šíři. Skrze vliv na lidský kapitál, prostřednictvím získání nových vědomostí a kompetencí, rozšiřuje také potenciál společnosti jako celku. Vytvářejí se nové společenské sítě, prosociální forma chování podporuje vzájemnou důvěru o odpovědnost mezi lidmi. Rochester (2010 dle Mlčák, Zášková, 2013) přináší poznatky, že lidé, kteří se věnují dobrovolnictví, důvěřují lidem ve svém okolí více, než ti, kteří se na dobrovolnických aktivitách nepodílejí. Všechny tyto benefity jsou pak součástí tvorby kultury dané komunity či národa. Dobrovolná pomoc se drží určitých ideových hodnot, tvoří charakteristické vzorce chování, které je však obtížné objektivně zkoumat a tudíž zůstávají jakýmsi odrazem v zrcadle bez souhrnných vědeckých dat (Mlčák, Zášková 2013).

Wilson a Musick (1999 dle Mlčák, Zášková, 2013) se pokusili systematicky vymezit pět významných vlivů dobrovolnictví na jedince i společnost:

- 1) Dobrovolnictví přispívá k rozvoji občanské společnosti
- 2) Dobrovolnictví pomáhá redukovat antisociální chování
- 3) Dobrovolnictví u dobrovolníků pomáhá udržet fyzické zdraví
- 4) Dobrovolnictví má pozitivní vliv na psychické zdraví
- 5) Dobrovolnictví zvyšuje šanci na profesní úspěch

2.6 Trendy v dobrovolnictví

V posledním století je změna na denním pořádku. Jistota se rychle mění v nejistotu a opačně. Jediné, co je jisté, je právě ona všudypřítomná změna a vývoj. Není tedy divu, že přístup mladších generací je k životu jiný, než jak je tomu u generací starších ročníků. Generace tzv. husákových dětí, čili lidí narozených v letech 1968-1982, uznává životní hodnoty jako finanční zabezpečení, klidný život, mít vlastní bydlení, kdežto pro nejmladší generaci, tzv. generaci Z (narození po 1998) je důležité

mít opravdová přátelství a mnoho toho zažít. Pokolení husákových dětí uznává heslo „nejdřív práce a potom koláče“, ale mileniálové (ročníky 1983-1998) vidí, že i samotná práce může být zábava. Každá generace jinak přistupuje k otázce mezilidských vztahů, utrácejí peníze za jiné věci, používají jiné technologie a také mají jiný pohled na budoucnost (Forbes, Práce, jídlo, peníze a vztahy, Návod na použití generací [online]). Cho, Bonn a Han (2018) zkoumali postoj k dobrovolnictví u generace Z. Mezi pěti identifikovanými motivy, pouze čtyři z nich měly významný vliv na postoj k dobrovolnictví - hodnota, kariéra, vzdělávání a sebevědomí. Motiv sociální se ukázal u nich nehrát velkou roli. Pocit odpovědnosti směrem ke společnosti, je charakteristický právě pro starší generace, kteří přemýšlejí více v rovinách „to by se mělo“, „je to správné“ a o společnosti přemýšlejí jakožto o celku, kdežto mladší generace se vidí spíše jako individualisté, působící ve společnosti.

Dnešní dobrovolníci nenabízejí svou pomoc ryze z altruistických pohnutek, ale sami si jsou vědomí toho, že si sami z koláče mohou utrhnout něco pro sebe. Není jím proto jedno, kde a jak budou pracovat. Pečlivě si vybírají organizace, které usilovně pracují na tom, aby jim vyšly vstříc. Mnoho z nich již má vysokou kvalifikaci, již nejsou „pouhým“ pomocníkem, nýbrž zastávají role experta a partnera a touží se dále učit novým věcem. Požadují svobodu výběru, přednost dávají krátkodobé či jednorázové výpomoci, která rychle vede k hmatatelným výsledkům. Jejich dobrovolnické aktivity jsou spíše příležitostné než pravidelné (Sociální práce/sociální práce, 2011 (4), s. 8)).

Trend vzdělávání dobrovolníků a jejich řízení v organizaci stále stoupá. Náročná administrace, formalizování může nejednoho dobrovolníka odradit od činnosti, o které smýšlel jako doplňující a nenáročné. Mnoho dobrovolníků proto dává přednost práci v menších organizacích, v příjemném prostředí, které nabízejí například komunity. Jako smysluplné se jeví využití samoregulačních prvků a svobodného, otevřeného přístupu k managementu dobrovolnictví, už jenom kvůli udržení zájmu dobrovolníků pomáhat jiným. Organizace sociální práce budou muset čelit problému, jak sladit vstřícnost vůči požadavkům na větší svobodu dobrovolníků s profesionálním požadavkem na jejich kontrolu (Frič, 2011).

3 Metodologie

3.1 Definování výzkumného problému a cíle

V dnešní době je dobrovolnictví hojně zastoupeno v oboru sociální práce na celém světě. Na Katedře křesťanské sociální práce (KKS) na téma dobrovolnictví bylo již napsáno mnoho prací, které jsou však často dále nevyužity. Proto, aby mohly být použity pro další výzkumné bádání či jako podklad pro rozvoj dobrovolnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci, je prospěšné jejich přehledné zpracování, a proto jsem se rozhodla prostřednictvím své bakalářské práce **zanalyzovat současný stav zpracování tématu dobrovolnictví v sociálních službách v závěrečných bakalářských a magisterských pracích napsaných na Katedře křesťanské sociální práce**. Data jsem analyzovala hlavně z pohledu sociální práce jako takové. Avšak subjekty sociální práce jsou velice různorodé – jsou jimi organizace, sociální pracovníci, studenti oboru sociální práce, dobrovolníci působící v této oblasti, klienti a také univerzity a odborná společnost. Práci jsem tedy uchopila tak, aby každý ze subjektů měl možnost najít něco pro sebe z této analýzy. Přirozeně každý subjekt zkoumá problematiku dobrovolnictví v sociální práci z trochu jiného úhlu. Student se může soustředit na své profesní zaměření, univerzita se může zajímat o to, jak propagovat dobrovolnictví pod její střechou, kdežto organizace může zase zajímat, jak řídit dobrovolníky. Analýza je pojatá úmyslně ze široka, a to proto, aby každý ze subjektů mohl z tohoto přehledu čerpat informace pro něho relevantní.

3.2 Metoda výzkumu

K naplnění cíle této práce jsem použila kombinaci kvalitativní a kvantitativní obsahové analýzy dokumentů. Nejdříve jsem jednotlivé obsahy kvalifikačních prací posoudila kvalitativně, abych mohla definovat jednotlivé znaky pro pozdější kvantifikaci dat. Pomocí společných znaků jsem vymezila kategorie a následně jsem extrahovala poznatky prací uvnitř jednotlivých kategorií pomocí kvalitativních nástrojů.

Kvalitativní přístup je charakteristický svým holistickým pojetím výzkumného vzorku. Snaží se o hlubší vhled do zkoumaného jevu, skrze kontextuální porozumění. Platí zde požadavek na výzkumníka, aby se pokusil své poznatky uvést do souvislosti

s jevy na vyšší úrovni propojením mikro a makro úrovně výzkumu. Oproti tomu výzkum kvantitativní se soustřeďuje na velkou množinu dat, výzkumník si drží odstup od zkoumaného subjektu a využívá především statistické metody. Postupně se však ukazuje, že každý z přístupů přispívají po svém a tudíž se na ně nemůžeme dívat jako kontradiktorní, nýbrž jako na navzájem se doplňující. Tento postup se dle odborné literatury nazývá smíšeným výzkumem, je definován jako obecný přístup, v němž se míchají kvantitativní a kvalitativní metody uvnitř jednotlivých stádií v třífázovém modelu výzkumného procesu, kde „se nejdříve určují výzkumné otázky, pak se shromažďují data a nakonec se analyzují“ (Hendl, 2005, s. 60).

Jako metodu zpracování pro mou práci jsem zvolila obsahovou analýzu. Kdežto její přesné vymezení je vcelku obtížné, v jejím užití a přínosu panuje základní shoda. „Mezi nejčastější uznávané klady patří aplikovatelnost na různorodé typy textových dat, přizpůsobení výzkumným záměrům (možnost dosáhnout vysoké míry zobecnění, ale i vnímavosti kvalitativních metod) a explanace opřená o objektivní kvantitativní zhodnocení“ (Dvořáková, 2010, s. 95).

Konkrétně pak využívám deskriptivní obsahovou analýzu, pro kterou je charakteristické tvorba kategorií v průběhu samotné analýzy. Kategorie tedy nejsou vytvořené předem, ale jsou jednou z fází celého procesu analýzy (Plichtová, 1996 dle Miovský, 2006, s. 240 – 241).

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří 42 kvalifikačních prací napsaných na Univerzitě Palackého v Olomouci (UPOL) na Katedře křesťanské sociální práce (KKS) zaměřených na téma dobrovolnictví v sociální práci. Zkoumala jsem všechny bakalářské i magisterské práce soustřeďující se na zmíněnou tematiku obhájené od roku 2016 do roku 2020. Toto období jsem zvolila na základě toho, že pracemi před tímto rokem se již zabývala Kateřina Kupková (2016), která téma své práce zaměřila sice na práce s tematikou dobrovolnictví obecně, avšak později došla k závěru, že všechny práce jsou nějakým stylem se sociální práci provázané.

Některé z prací, zahrnutých do mého výzkumu, se nezabývají dobrovolnictvím v sociální práci přímo – nejsou zaměřené na konkrétní cílovou skupinu či službu. Zahrnula jsem je však do analýzy z toho důvodu, že nějaký jejich aspekt se sociální práce týká, doplňuje či vysvětluje dané téma a pomáhá k pochopení širších souvislostí

dobrovolnictví v sociální práci. Na příklad autorka Markéta Poláchová Kropáčková (2019) pracuje s konceptem dobrovolnictví na venkově obecně, ale míří tím k přispění řešení sociálních problémů obyvatel, kde dobrovolníci potencionálně mohou nahradit do jisté míry roli sociálních služeb.

Kvalifikační práce jsem nacházela na stránkách UPOL-u, v sekci prohlížení kvalifikačních prací v informačním systému IS/STAG UP ([online]), zadáváním klíčových slov *dobrovolnictví*, *dobrovolník*, *sociální práce*, *sociální služby*. Pro přehlednost a snazší orientaci v práci jsem dala kvalifikačním pracím zkratky KP1 – KP42, kde práce jsou seřazené od nejnovějších po nejstarší k datu obhajoby.

3.4 Metoda zpracování dat

Pro zpracování dat jsem použila metodu otevřeného kódování, které stanoví „část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Bez tohoto prvního a základního analytického kroku by nemohl proběhnout zbytek analýzy. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 43).

Technicky jsem kódování provedla pomocí Microsoft Word Excel, kde jsem v tabulkách seskupovala všechny práce dle znaků jako rok obhajoby, typ práce (bakalářská či magisterská), metodu zpracování, hodnocení oponentem, téma a cíl práce, klíčové fráze v práci, zaměření práce na cílovou skupinu, typ služby/zařízení, konkrétní organizaci a geografickou oblast zkoumání. Následně jsem uvedená data převedla do grafů, které nám poskytují jistý nadhled na celý soubor zkoumaných kvalifikačních prací. Témata se opakují nebo prolínají, v některých pracích je obsaženo více témat, pro přehlednost jsem proto v další části všechny práce rozdělila do tří kategorií dle charakteru zaměření práce – konkrétně dle formulace tématu, cíle, výzkumné otázky popřípadě hypotéz. V první kategorii jsou seskupeny práce, které se zabývají dobrovolnictvím v sociálních službách z pohledu dané tematiky obecně, nejsou primárně zaměřené na konkrétní cílovou skupinu či typ služby/zařízení. V druhé kategorii jsou shromážděny poznatky prací zkoumající dobrovolnictví s konkrétní cílovou skupinou, v poslední kategorii pak práce zacílené na dobrovolnictví v konkrétním typu služby/zařízení.

4 Výsledky analýzy dat

4.1 Kvantitativní charakter kvalifikačních prací

V této části práce se zabývám daty vzešlých z analýzy v kvantitativní podobě. Seznámím vás s charakterem prací, budete mít možnost udělat si hrubý přehled, jednoduše řečeno, o tom, co, kdy, kde a jak bylo napsáno. V následujících podkapitolách najdete informace o počtu obhájených prací v daných letech, o jaký typ kvalifikačních prací šlo, jakou metodou byly zpracovány, jak byly hodnoceny, na jakou geografickou oblast se soustřeďovaly, jaké témata, cílové skupiny a typy služeb se v pracích studentů vyskytují a které konkrétní organizace byly zapojené do výzkumů. Pro ty, kteří informace vnímají více vizuálně, jsem připojila také grafy.

Počet obhájených kvalifikačních prací v daných letech

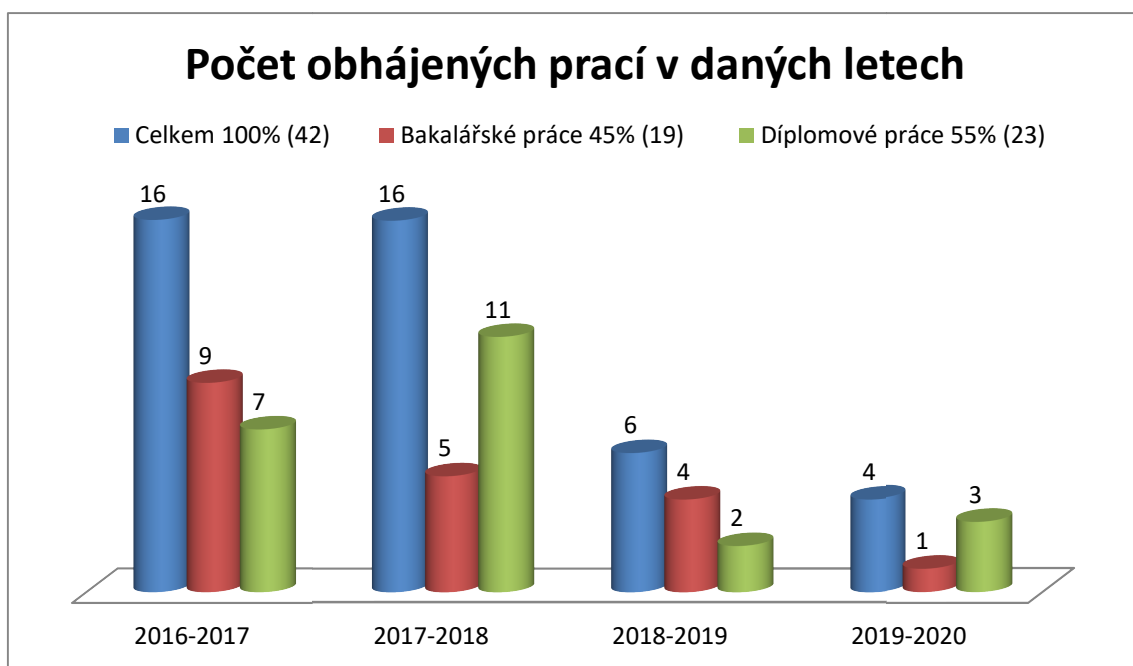
Zabývala jsem se bakalářskými a diplomovými pracemi obhájenými od akademického roku 2016-2017 do roku 2019-2020. Celkem v tomto období bylo napsáno 42 prací. Jemně nižší zastoupení vidíme u bakalářských prací, které reprezentují 45%, konkrétně se bavíme o 19 pracích. Diplomové práce zauímají zbylých 55%, tedy 23 prací. Pro přehlednost počty rozepisují dle daných let. Níže jsou vizuálně vyobrazeny v grafu č. 1.

K roku 2016-2017 zde najdeme 16 prací, identický počet prací studenti odevzdali i v dalším roce 2017-2018. Následně počet prací klesá na 6 v roce 2018-2019. Ještě nižší číslo je pak v posledním analyzovaném roce 2019-2020, a to 4 práce.

Můžeme si povšimnout výrazného poklesu v zastoupení této tematiky na poli Katedry křesťanské sociální práce (dále KKS). V dřívější analýze Kupkové (2016) trend sice ukazoval šipku nahoru, nutno ale podotknout, že zmíněná autorka analyzovala práce zabývající se tématem dobrovolnictví obecně, které byly napsané i mimo pole KKS, kdežto v mé práci se analyzují pouze na práce vzniklé na půdě KKS zaměřené specificky na dobrovolnictví v sociální práci.

Nicméně se zde nabízí souvislost s rozvojem Dobrovolnického centra na Univerzitě Palackého v Olomouci (UPOL), které bylo založeno právě v roce 2016 (Mazochová, 2018 [online]). V roce 2015-2016 se objevuje 9 prací a v dřívějších letech tento počet nebyl nikdy přesažen, pohyboval se od 4 do 9 prací za rok. Můžeme si tedy

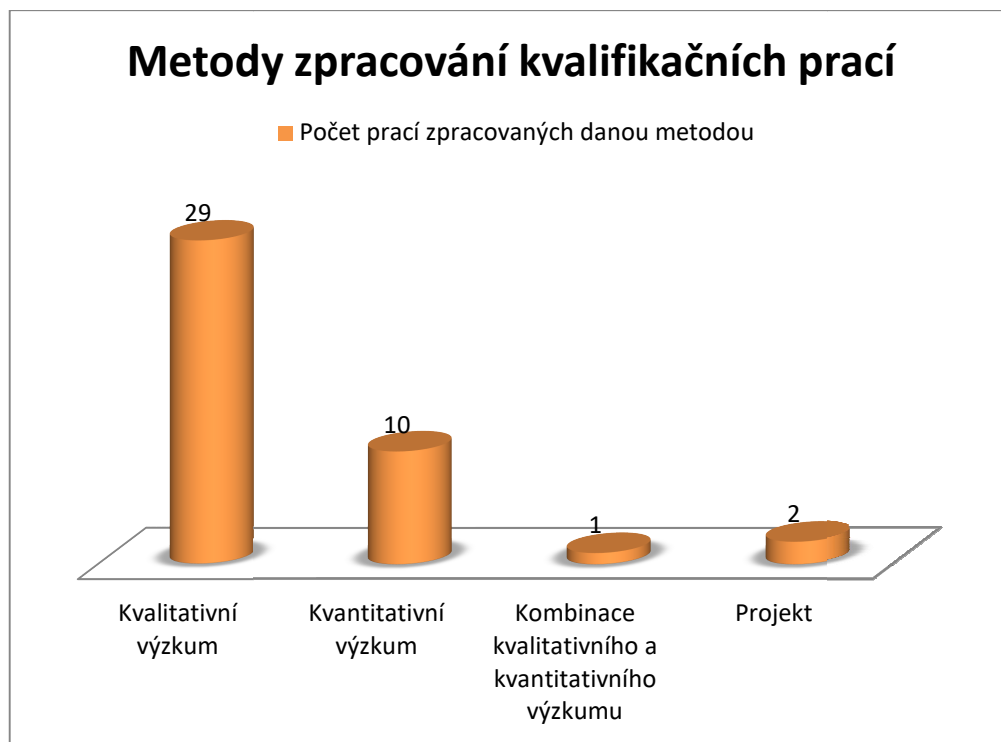
povšimnout silného nárůstu zájmu o tuto tematiku právě v období po zrodu Dobrovolnického centra na univerzitě.

Graf č. 1 - Počet obhájených prací v daných letech

Použitá metodologie výzkumu v kvalifikačních pracích

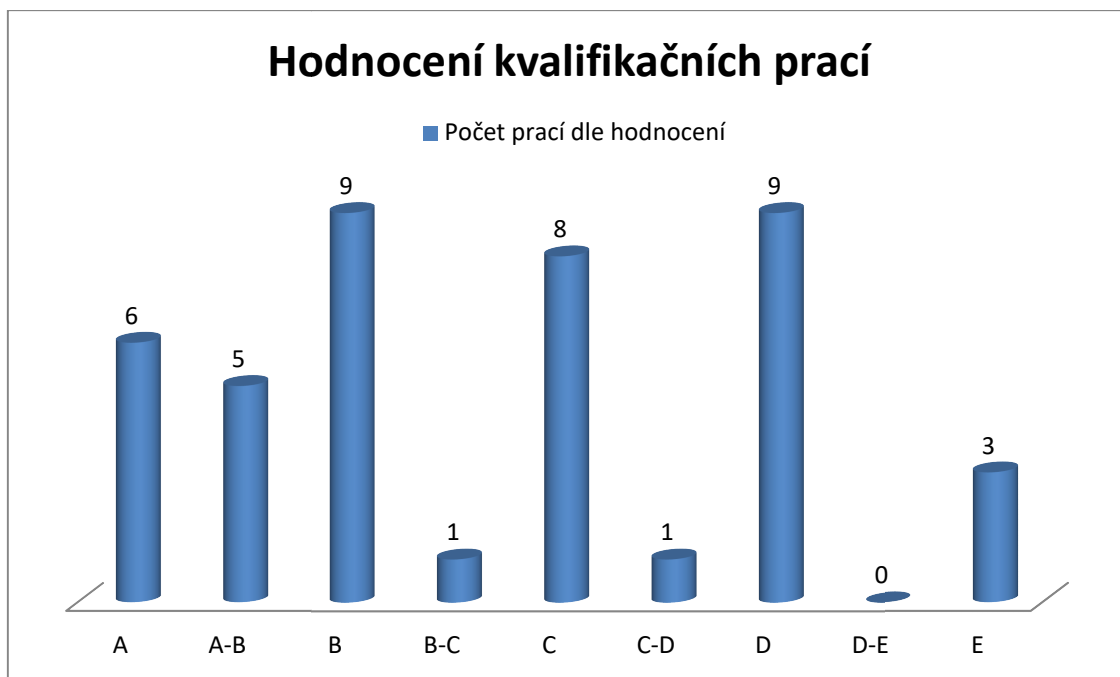
Nejčastější výzkumní strategií byl kvalitativní výzkum - 29 prací. Dále se zde objevil kvantitativní výzkum v zastoupení 10 prací. U jedné práce byla aplikovaná strategie kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Ve dvou pracích je zpracován konkrétní projekt dobrovolnické práce.

Graf č. 2 – Metody zpracování kvalifikačních prací

Úroveň psaných prací

Úroveň psaných prací nám zobrazuje graf č. 3. Pro přehlednost jsem zde vzala v potaz pouze hodnocení oponentů. Můžeme vidět, že kvalita prací zabírá celou škálu od A až po E. Sečteme-li mezistupně A-B, B-C a C-D ve prospěch těch vyšších, můžeme říci, že zde mírně převažuje lepší hodnocení, kde v prvních čtyřech stupních (A, A-B, B, B-C) najdeme 21 prací. Na druhé části stupnice (úrovně C, C-D, D, D-E) stojí pak 18 prací. Dobrou zprávou je, že zde najdeme pouze 3 práce hodnocené stupněm E.

Graf č. 3 – Hodnocení kvalifikačních prací

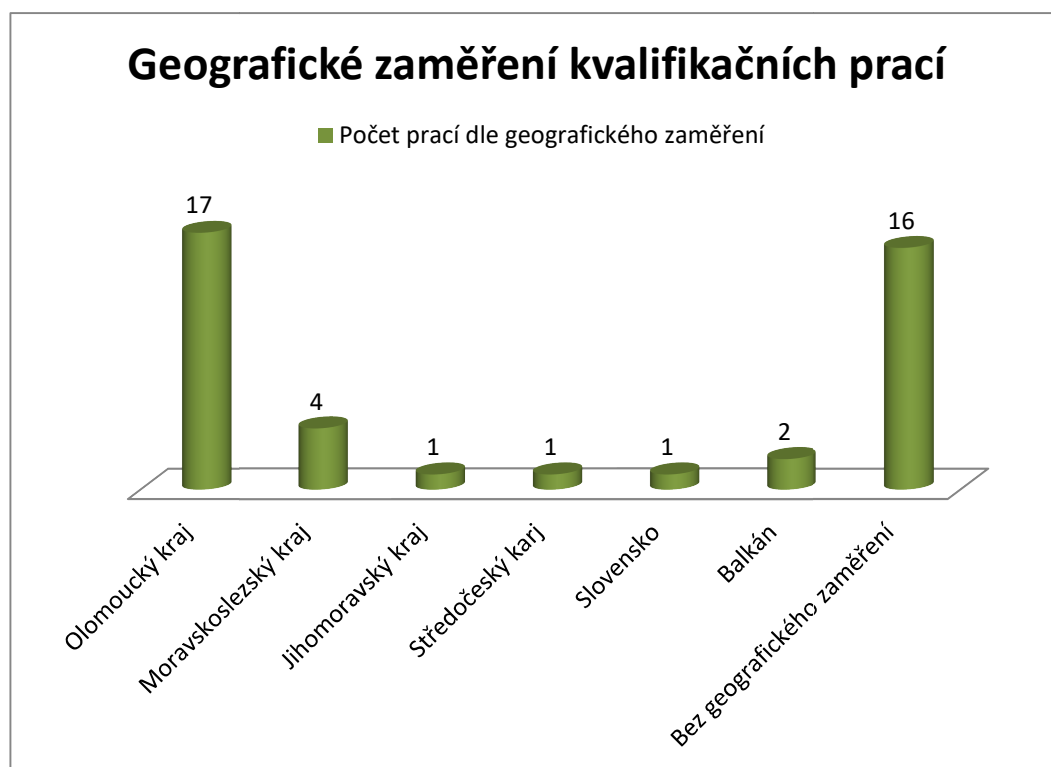
Geografické zaměření kvalifikačních prací

Podíváme-li se na regiony, které jsou nejvíc zastoupené ve výzkumech, uvidíme jasnou převahu Olomouckého kraje, na který bylo zaměřeno 17 prací z celkového počtu 42. Dalším nejčastějším místem pro bádání byl Moravskoslezský kraj, kde však číslo je již podstatně menší, a to jsou 4 práce. Jedno zkoumání pak proběhlo v Středočeském a jedno v Jihomoravském kraji. Výzkumy se také zajímaly o dění mimo Českou republiku (ČR), jeden se zaměřil na dobrovolnictví na Slovensku a dva pak na Balkáně. Nicméně nutno podotknout, že celkem 16 prací bylo pojato obecně o ČR, tedy bez zaměření na konkrétní oblast.

Studenti se převážně zajímají o oblast Olomoucka, jelikož zde probíhá jejich studium, nebo na dění v místě svého bydliště, ke kterému mají osobní vazby. Jiní zas byli inspirováni místem, kde probíhala jejich praxe nebo kde již působili dříve jako dobrovolníci.

Zůstávají zde regiony ČR, kde výzkumy neprobíhají vůbec, ano můžeme říci, že na tyto zbylé regiony se zaměřují studenti jiných univerzit, ale zůstává otázkou, zda tomu tak opravdu je a zda tito studenti pokryjí celý zbytek krajů. Lidé mají určité vazby k danému místu, tam dělají výzkumy, tudíž můžeme říci, že dané místo má i větší

potenciál k rozvoji dobrovolnictví v sociálních službách skrze poznatky a reflexi, které výzkumy přinášejí.

Graf č. 4 – Geografické zaměření kvalifikačních prací

Zastoupení klíčových témat v kvalifikačních pracích

Každá práce je v jistém smyslu originální, nicméně některé nesou společné znaky, které mi byly vodítkem při analýze témat. Pro lepší orientaci o čem studenti na půdě KKS píšou, se můžeme podívat na graf č. 5, který zobrazuje četnost klíčových témat vyskytujících se v pracích. Mnohdy jedna práce pojednává o více tématech, které se vzájemně prolínají, tudíž jsem neřadila jednu práci do jedné tematické kategorie, nýbrž jsem v pracích zaznamenala všechny se vyskytující témata, a proto jsem klíčové fráze nekódovala pouze ze samotného tématu práce, nýbrž také z formulovaného cíle, výzkumné otázky a hypotéz, což nám přináší ucelenější průzkum toho, co bylo studenty zkoumáno.

Objevují se zde dva témata, na které narazíme v pracích nejčastěji, celkem 17krát. Prvním z nich je *motivace a bariéry k výkonu dobrovolnictví*, druhé pak *vnímání dobrovolníků a dobrovolnictví*, kde jsem také zařadila význam a potřebnost dobrovolnictví. S výskytem 15krát se objevuje téma *přínos dobrovolnictví*, a to už jak

přínos osobní, profesní, pro organizaci či společnost. Námět *managementu dobrovolníků* zahrnuje 13 prací, najdeme zde informace týkající se managementu dobrovolníků v organizacích, koordinátora dobrovolníků, náboru dobrovolníků a také supervize. O tom jaká je *informovanost a zájem o dobrovolnictví*, jak dalece jsou daní jedinci zapojení, případně jakou mají zkušenost s dobrovolnictvím, se zabývali studenti v 12 pracích. Dále pak jsou zde 4 práce zajímaví se o *mezinárodní přesah dobrovolnictví* a to buď formou dobrovolnictví mimo hranice ČR, nebo působením lidmi ze zahraničí na našem území. 2krát se objevilo téma *ekonomické hodnoty dobrovolnictví*. Mezi analyzovanými pracemi se vyskytuje také 1krát zmíněno téma *firemního dobrovolnictví a neformálního dobrovolnictví*.

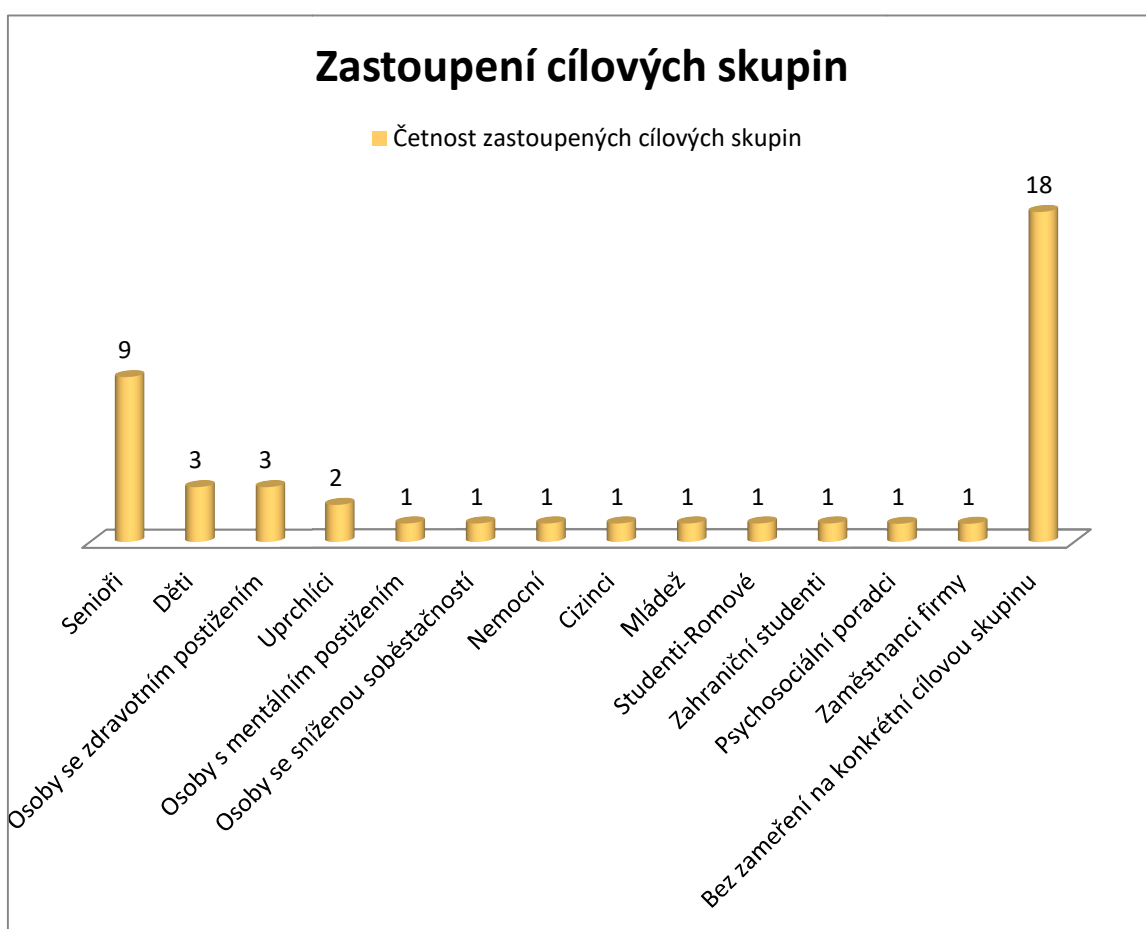

Graf č. 5 – Zastoupení klíčových témat v kvalifikačních prací

Četnost zastoupených cílových skupin v kvalifikačních pracích

Ve více případech je v jedné práci zahrnuto více cílových skupin, které zde pojímám nejen ze sociálního prostředí, nýbrž také jako skupiny společnosti, které se

různým způsobem do dobrovolnictví zapojují. Práce zaměřující se o velký počet cílových skupin, jsem zařadila do kategorie *bez zaměření na konkrétní cílovou skupinu*. Celkem se v pracích vyskytuje 13 různých cílových skupin. Graf č. 6 nám jasně ukazuje, že výzkumy se nejvíce zaobírají *seniory*, celkem v 9 případech. 3 práce se zaměřují na tematiku *osob se zdravotním postižením*. Stejným počtem je taktéž zastoupená cílová skupina *děti*. Problematiku spojenou s *uprchlíky* řešily 2 práce. 1krát se objevily témata zabývající se cílovými skupinami jako *osoby s mentálním postižením*, *osoby se sníženou soběstačností*, *nemocní*, *cizinci*, *mládež*, *studenti-Romové*, *zahraniční studenti*, *psychosociální poradce* a *zaměstnanci firmy*.

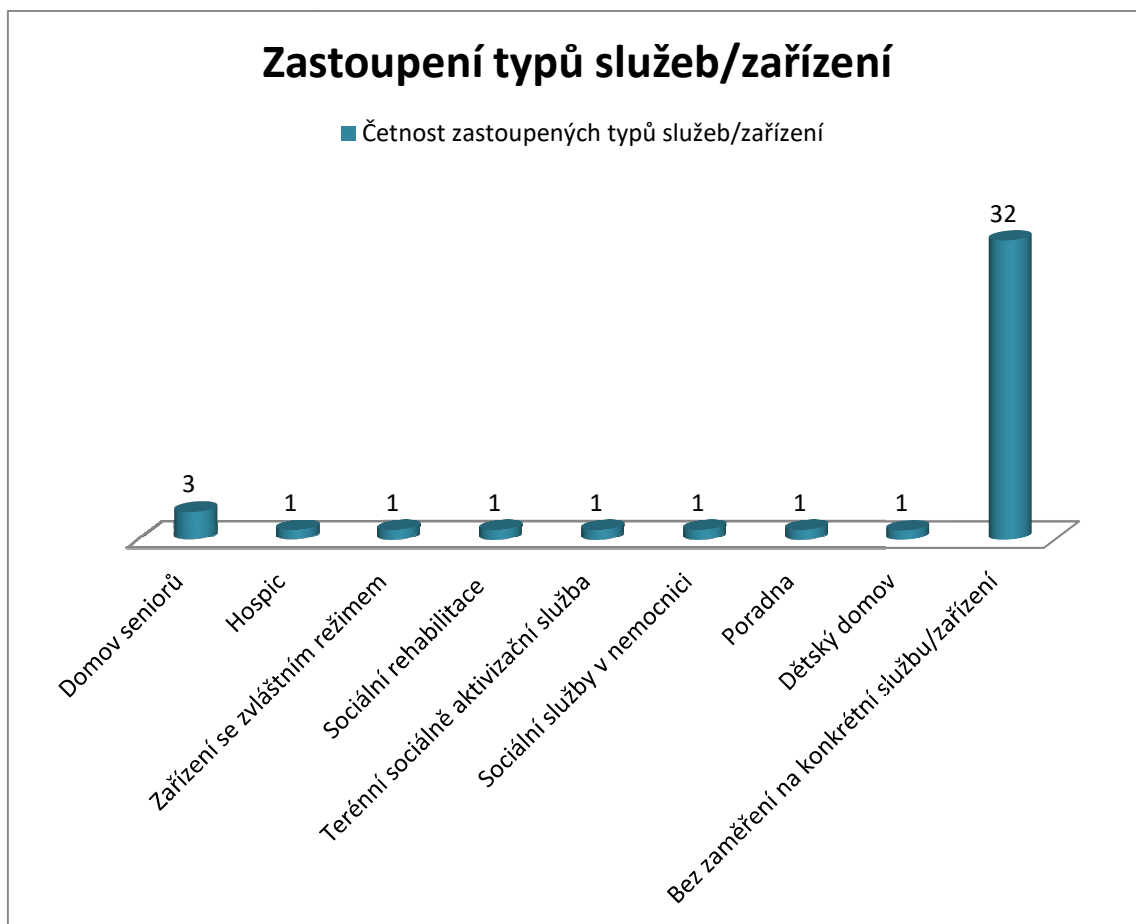

Graf č. 6 – Zastoupení cílových skupin

Četnost zastoupených typů služeb/zařízení v kvalifikačních pracích

Některé práce se přímo zaměřily na výzkum daného typu služby v širším geografickém okruhu, jiné zas zkoumaly kvalitativně danou službu pouze v jedné organizaci.

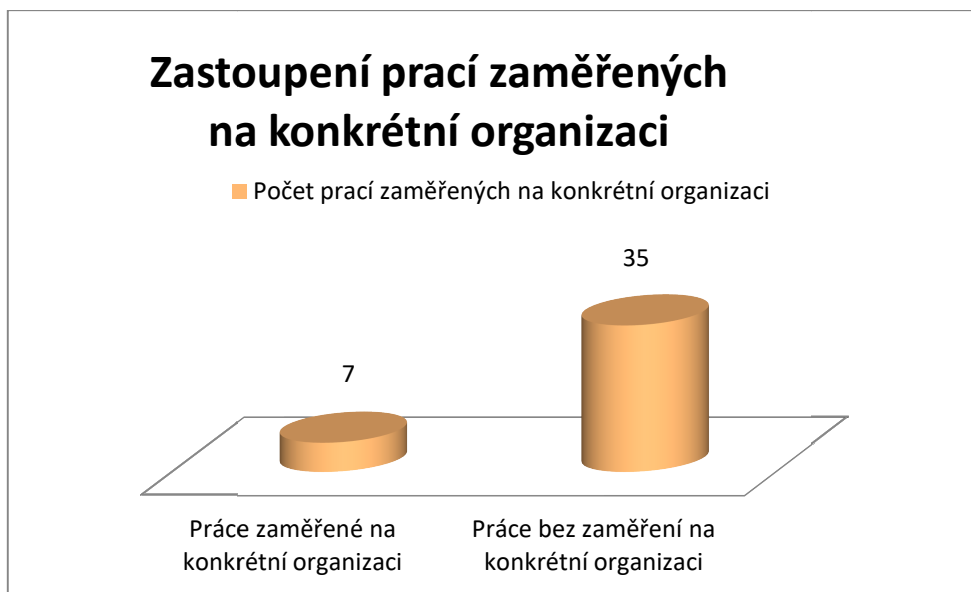
I tady se ukazuje tematika seniorů jako často zmiňovaná, neboť můžeme říci, že i když jsou služby využívané také jinými cílovými skupinami, starší lidé stanou podstatnou část klientely daných služeb. Celkově zde najdeme 3x domov seniorů, 1x pak hospic, zařízení se zvláštním režimem, sociální rehabilitace, terénní sociálně aktivizační služby, sociální služby v nemocnici, poradna a dětský domov. Bez zaměření na konkrétní typ služby či zařízení je napsáno 32 prací.

Graf č. 7 – Zastoupení typů služeb/zařízení

Zastoupení konkrétních organizací v kvalifikačních pracích

Graf č. 8 nám jasně ukazuje převahu prací nezaměřujících se na žádnou konkrétní organizaci, kterých je 35 z celkového počtu 42. Zbýlých 7 prací reprezentuje výzkumy z následujících organizací: Domov seniorů v Kolíně, ul Slovenská, Domov seniorů Pohoda Olomouc, Domov Letokruhy Budišov nad Budišovkou, Domov Vítkov, Charita Šternberk, Charita Zábřeh, Sociální služby v Nemocnici s Poliklinikou Karviná, Maltéžská pomoc, o.p.s Olomouc a Bílý Kruh bezpečí.

Graf č. 8 – Zastoupení prací zaměřených na konkrétní organizaci

Z této kvantitativní analýzy jasně vidíme vedoucí trendy převažující v pracích. Zájem o tematiku dobrovolnictví v sociální práci mezi studenty KKS bakalářských a magisterských stupňů je vcelku vyrovnaný. Nejvíce využívali kvalitativní metodu zpracování svých prací. Velká část prací se nesoustřeďuje na žádnou specifickou geografickou oblast a z těch, které jsou zaměřené na konkrétní region, Olomoucko zde jasně převažuje nad zbylými kraji. Ukazuje se, že témata, které nejvíce zajímají studenty, jsou *motivace a bariéry k výkonu dobrovolnictví a vnímání dobrovolníků a dobrovolnictví*. Nejpočetněji zastoupená cílová skupina v pracích jsou jednoznačně seniori, avšak většina prací své téma pojímá obecně, bez soustředění na specifickou skupinu. Podobně je tomu v zastoupení typů služeb či zařízení, kde se práce soustřeďují na služby využívané hlavně seniory. Avšak valná většina studentů pojala své výzkumy bez zaměření na konkrétní službu. Pouze malá část prací přináší poznatky z konkrétních organizací, většina autorů sbírala data ve více organizacích či mimo ně. Analýza ukazuje mírně vyšší zastoupení prací na první části škály hodnocení (A-C) a minimální počet prací hodnocených stupněm E (3 ze 42).

4.2 Kvalitativní charakter kvalifikačních prací

V této části mé práce se zaměřím na kvalitativní popis dat, které jsem uvedla výše v kvantitativní podobě. Zmíním se zde o nejčastějších tématech závěrečných prací, jak jsou daná témata studenty uchopeny a k jakým závěrům dochází. S cílem lepší přehlednosti jsem práce rozdělila do třech podkapitol dle zaměření tématu prací. V první z nich jsou zařazeny práce, které nejsou zaměřené na jednu konkrétní cílovou skupinu ani typ služby či zařízení. Pojímají dobrovolnictví v sociální práci obecně z pohledu dané tematiky. V následující podkapitole najdeme práce soustředující se na dobrovolnictví s konkrétní cílovou skupinou. V poslední podkapitole jsou obsaženy poznatky prací zkoumající dobrovolnictví v konkrétních typech služeb či zařízeních.

1. DOBROVOLNICTVÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI Z POHLEDU DANÉ TĚMATIKY

V této podkapitole najdeme práce, které zkoumají dobrovolnictví v sociálních službách ryze z pohledu dané tematiky, bez konkrétnějšího zaměření. Během analýzy prací, se postupně začaly vynořovat podobnosti, které jsem pro přehlednost seřadila do sedmi tematických okruhů, ve kterých popisují, jak jsou daná témata uchopeny a jaké informace nám přinášejí. Najdeme zde témata jako motivace a bariéry k výkonu dobrovolnictví, přínos dobrovolnictví, vnímání dobrovolníků/dobrovolnictví, informovanost a zájem o zapojení do dobrovolnictví, management dobrovolníků, ekonomická hodnota dobrovolnictví a také dva témata zpracované formou projektu - neformální a firemní dobrovolnictví.

Motivace a bariéry k vykonávání dobrovolnictví

Práce Procházkové (KP1) se soustředuje na **počáteční motivaci** u dobrovolníků. V jedenácti kategoriích uvádí zjištěné motivace, kterými jsou osobní pozvání k dobrovolnictví, kde osoby, které oslovily potencionální dobrovolníky, již samy byly dobrovolníky, nebo byly pro ně důležité, či stanovily pro ně dobrovolnický vzor. Především mladí jsou motivováni navazováním vztahů a pocitem sounáležitosti s vrstevnickou skupinou dobrovolníků. Vliv rodiny se také ukázal být důležitým motivačním faktorem, kde dobrovolníci buď byli vychovávaní k pomoci druhým, nebo zde byla výrazná podpora rodičů. Motiv náboženského přesvědčení uváděli respondenti,

kteří si spojovali hodnoty dobrovolnictví s Evangeliiem, podle kterého se snaží žít nebo skrze dobrovolnictví chtějí tyto hodnoty šířit dál. U dobrovolníků mezi studenty a seniory se často objevuje motivace snahy smysluplně využít svůj volný čas nebo také považují dobrovolnictví jako odlišný prostor pro odreagování. Obecně pro velkou část respondentů je motivující vědomí smysluplnosti činnosti a pocit naplnění. Svoje místo v otázce motivace má také prostředí organizace – dobré jméno, hodnoty a zájem o dobrovolníky. Pocit vlastní důležitosti, a také odpovědnosti se ukázal jako jeden z motivačních faktorů zejména u mladistvých dobrovolníků. Soucit s potřebnými a vnímání sociální nerovnosti mnohé přitáhlo k dobrovolnictví s motivem vidiny prospěchu pro druhé. Někteří si uvědomují, že právě díky dobrovolnictví získávají mnoho osobních přínosů - pro svůj osobní a profesní rozvoj, pro studium či posun své komfortní zóny, ale také jako prostor pro vytvoření přátelských vztahů a zábavu. Motiv pohledu do budoucnosti aneb vnímání, že sami někdy budou potřebovat pomoc dobrovolníků, najdeme zejména u dobrovolníků – seniorů. Frič, Pospíšilová (2010 dle Procházkové, 2019) uvádějí sice jinou kategorizaci (motivy altruistické, egoistické a normativní), ale v důsledků sama autorka dochází k faktu, že všechny zjištěné motivace lze zařadit do jedné z těchto kategorií a tudíž se výsledky i po téměř 10 letech shodují.

Obecně platí, že pozitivní motivace udrží dobrovolníka déle na místě, kde působí. Jak prokóknout, která motivace je vlastně ta „dobrá“ a jak se projevuje v praxi, tím se zabýval autor v práci KP28. Dochází k závěrům, že **nežádoucí motivace** se projevuje jako pomáhání sobě skrze pomoc jiným a dlouhodobě nepřináší kýžené efekty. Pocit „měl bych“, „má se pomáhat“ přináší pouze krátkodobou motivaci, která se často objevuje např. během období Vánoc, jako prostředek k vyrovnání se se smrtí blízké osoby nebo může také pramenit z pocitu vlastní nedostatečnosti, či snahy zavděčit se z pohledu své víry. Často si dobrovolníci s sebou přinášejí falešné očekávání, pramenící z idealizace příjemců, kdy čekají přátelskost a vlídnost klientů, ale vděčnost není jednoduše na vyžádání.

Jako nejčastější **bariérou** k dobrovolnické činnosti u obyvatel Olomouce se ukazuje být nedostatek volného času. Nedostatek podnětů, nabídek a relevantních informací se objevuje také jako velmi častá překážka k výkonu dobrovolnictví. Někteří jsou ovlivněni svými předsudky, kdežto jiní mají přímou negativní zkušenost. Obávají se psychické náročnosti práce s určitými skupinami lidí a také hrozby překročení osobních hranic (KP17).

Přínos dobrovolnictví

Dle Krbečkové (KP19) dobrovolnictví přináší dobrovolníkům mnoho benefitů. Mezi ty **osobní** patří na příklad radost, pocit naplnění, nabytí energie, vyplnění prázdných míst v životě, pocit užitečnosti. Získávají také nový pohled na svět, uvědomili si své hodnoty a upevnili víru v sebe samého.

Ukázalo se také, že dobrovolnictví s sebou nese i **negativní přínosy**. Nejtěžší se ukázalo rozložení zbývajících času mezi rodinu, studium či práci. Problémem bývá i dlouhé dojíždění či špatně spojení z místa bydliště. Ne vždy organizace či klient přijal dobrovolníka dobře, někdy chyběla zpětná vazba či pociťovali psychický tlak (K19).

Na přínosy **z profesního pohledu** se zaměřuje práce Kudrnové (KP20). Respondenti zde uvádí, že jim dobrovolnictví pomohlo při nasměrování profesního života, získání práce, či upevnění vztahů na pracovišti. Profesní a osobní přínosy jsou provázané, přece jenom člověk do své práce přináší kousek své osobnosti. To se projevuje zejména v tzv. soft skills, čili v oblasti komunikace, přístupu k lidem, učí trpělivost, zodpovědnosti a pokory.

Studenti si propojili teorii z praxí, kterou považují za užitečnější, než pro ně byla samotná škola. Zlepšily se jim také jazykové dovednosti a dokážou lépe řešit problémy, pracovat v týmu a vyjednávat (K19). Zajímavým poznatkem je také to, že dobrovolníci, kteří pracují v podobné sféře, si uvědomují více výhod pro své zaměstnání, než ti, kteří působí v úplně jiném oboru (KP20).

Vnímání dobrovolníků a dobrovolnictví

Na dobrovolnictví se můžeme dívat z pohledů různých subjektů. Dvě práce (KP25, KP34) se zde přímo zaměřují na vnímání dobrovolnictví z širšího spektra.

Stejskalová (KP25) staví hypotézy ohledně **sociální reprezentace dobrovolnictví**. Zjišťuje, že společnost charakterizuje dobrovolnictví jako pomoc bez nároku na odměnu a nenucenost. Typického dobrovolníka nedefinuje dle věku či pohlaví, ale dle jeho dobrých vlastností. Jako nejčastější vnímanou dobrovolnickou činností respondenti uvádějí finanční příspěvek a na otázku, zda mají nějakou zkušenost s dobrovolnictvím, opět odpovídají, že skrze finanční příspěvky, z čehož, jak autorka píše, vyplývá, že téma dobrovolnictví se respondentům nejvíc pojí s finančními sbírkami. Na závěr svého výzkumu ale uvádí, že mnoho dotazovaných působí jako

skaut, pomáhají při sbírání odpadků či organizují akce pro děti. Tyto činnosti se jim však prvoplánově nespojují s tématem dobrovolnictví.

Druhá práce (KP34) se zabývá tím, jak **sociální pracovníci vnímají dobrovolníky** na svých pracovištích. Dochází k závěru, že obecně vzájemnou spolupráci hodnotí pozitivně, nejsou vnímáni jako náhrada pracovní síly ani jako hrozba svého místa či finančního ohodnocení. Dobrovolník je často řazen ke spodu hierarchie, ale nic to nemění na tom, že dobrovolníky považují za své spolupracovníky nebo externí partnery. Jejich přínosy jsou vnímány hlavně skrze spokojenost klientů, i když mnohdy pomáhají i s technickým chodem organizace či administrací. Některé organizace dobrovolníky postrádají, kdežto jiné, zejména z pohledu profesionality, požadují pouze odborníky. To se váže i s vnitřními procesy organizace, kde je otázkou, jak je nastavena koordinace dobrovolníků, aby vedla k užítku pro klienta, organizaci i dobrovolníka samotného. Nefunkční procesy vedou k pocitu „práce navíc“, neužitečnosti dobrovolníka, což pak vede k nepříjemné atmosféře.

Informovanost a zájem o zapojení do dobrovolnictví

Objevují se zde 3 práce zkoumající ochotu zapojení se do dobrovolnictví, kde každá z nich se zaměřuje na jiný zkoumaný vzorek populace.

Ve **venkovské oblasti** regionu Moštěnka byl zkoumán zájem o dobrovolnictví, které by přispělo k projektu pomáhajícímu lidem řešit své nepříznivé situace. Objevuje se zde silná vazba na obec a osobní vztahy s jejími představiteli. Místa, kde by obyvatelé hledali informace o dobrovolnictví, jsou právě úřední desky a vývěsky. Z výzkumu vyplývá, že téměř 50% obyvatel regionu má zájem o dobrovolnictví, především o jeho neformální formát. Obecně nejvíce ochotní se zapojit jsou mladí ve věku 19-29 let, svobodní, vysokoškoláci, ve větší míře ženy (KP9).

Ukázalo se, že mezi **zahraničními studenty Univerzity Palackého (UP)**, kteří mají zkušenost s dobrovolnictvím v ČR, také převažuje ženské pohlaví. Nejvíce dotazovaných má zkušenosti právě v oblasti sociálních služeb. Obecně se ale zahraniční studenti cítí slabě informováni o možnostech dobrovolnictví, většina neví na koho se obrátit, kde hledat informace, nemají povědomí o existenci Dobrovolnického centra UP. Zajímavé bylo zjištění, že velký vliv na zapojení zahraničních studentů UP do dobrovolnictví v ČR mají studentské organizace (KP23).

Nízká informovanost o dobrovolnictví se objevuje také u **mladých lidí ve věku 15-20 let**. Většina má však pozitivní nebo neutrální vztah k dobrovolnictví a také zájem

vykonávat tuto činnost. I v této skupině převyšuje větší zájem u dívek než u chlapců (KP29).

Management dobrovolnictví

Problematikou managementu dobrovolnictví se zabývá celkově 6 prací. Každá práce uchopuje téma z jiného konce či se zabývá charakteristickou částí řízení dobrovolníků.

Najdeme zde práci (KP36) soustředující se na **nábor dobrovolníků** u neveřejných poskytovatelů sociálních služeb. Dle jejich výsledků se náborové procesy velmi různí. Nejvíce organizací se připravuje na dobrovolnictví tak, že má kontaktní osobu pro dobrovolníky, mají upravené vztahy mezi zaměstnanci a dobrovolníky a také určený profil a činnosti dobrovolníka. Dále pak 85% dotazovaných organizací uvádí, že realizuje vstupní pohovor a uzavírá smlouvu s dobrovolníkem. Metody pro výběr dobrovolníků má však pouze třetina subjektů. V závěru uvádí, že úsilí koordinátorů se často projevuje nízkou efektivitou, která může být způsobena tím, že zástupci organizací necítí potřebu a neví, jak pracovat s vyhodnocováním klíčových etap procesu náborů, což může vést k tvoření bariér v zájmu o dobrovolnictví a jeho rozvoji.

Na **roli koordinátora** dobrovolníků se zaměřuje Faltová (KP13). Zkoumá, jak jsou vnímání koordinátoři dobrovolníky, jaký přínos své existence vidí samotní koordinátoři a co by případně chtěli změnit, aby mohli svou práci s dobrovolníky vykonávat lépe. Koordinátor je vnímán různě dle organizace. Objevují se zde pojmy jako informátor, administrátor, organizátor či starší kamarád, jakožto průvodce a rádce. Klady své role vidí koordinátoři v přínosu pro klienty, kde jim pomáhají se spojit s dobrovolníky, kteří jim přinášejí zkvalitnění života. Dále také vnímají jako důležitou svou pomoc dobrovolníkům – skrze praktické či teoretické rady. Celkově vidí svůj přínos pro zlepšení chodu a naplnění cílů své organizace. Jisté bariéry tvoří nemožnost splnit požadovanou zakázku dobrovolníka, limitované možnosti oceňování dobrovolníků, jejich vytížená kapacita, kvůli které se nemohou dobrovolníkům věnovat více a někdy se objevuje i nezájem dobrovolníků se setkávat.

Dalším okruhem se zde objevujícím je **míra profesionalizace managementu**. Nástroje pro práci s dobrovolníky jsou zde rozděleny do třech fází - příprava dobrovolnického programu, výběr dobrovolníků a jejich příprava na dobrovolnickou činnost a péče o dobrovolníky (KP27). Ukázalo se, že ve městě Košice je řízení dobrovolníku v sociálních službách na střední úrovni (KP14). Na Olomoucku je tomu

podobně. Pouze malá část organizací pracuje s dobrovolníky skrze akreditované programy, což se odráží hlavně v nedostatku financí na péči o dobrovolníky. Jsou zde velké rezervy, ale zároveň i potenciál do budoucna (KP27). Konkrétně v Charitě Zábřeh se většina dobrovolníků, dle výzkumu Kozákové (KP7), cítí organizací podporování, dostatečně oceňování a potřebné informace dostávají včas.

Jedna z forem jak pomáhat dobrovolníkům je nástroj **supervize**. Respondenti ve výzkumu práce Vraje (KP10) byli experti s mnoholetou zkušeností v oblasti supervize. Shodují se, že legislativní ukotvení je vyhovující, ale považují za důležité metodické zpřesnění práce v dobrovolnických centrech a akreditovaných programech. Supervize hraje důležitou roli v emočním nastavení dobrovolníků a obecně se spolupodílí na zvyšování kvality péče o klienty. Za nejvhodnější formu supervize považuje autor podpůrné setkávání dobrovolníků, přičemž četnost by si měly organizace stanovovat samy dle potřeby. Kvalifikace není striktně nastavená, respondenti se ale shodují na povinnosti celoživotního vzdělávání supervizorů.

Ekonomická hodnota dobrovolnictví

Jak se pracuje s konceptem ekonomické hodnoty v sociálních službách v České republice, zkoumaly Švancárová (KP4) a Mazáková (KP8). Ve svých pracích se zabývaly tím, zda je koncept znám, používán a jaký vztah k němu mají poskytovatelé sociálních služeb.

Z obou prací vyniká, že sociální pracovníci znají koncept měření ekonomické hodnoty dobrovolnictví velmi okrajově. Mnohdy ani nevědí, co si pod tím pojmem představit, někteří dokonce odmítli poskytnout autorce rozhovor, a to právě z důvodu neznalosti tématu. Pracovníci si většinou představovali ekonomickou hodnotu dobrovolnické práce jako přepočtení odpracovaných hodin vynásobený náhradní mzdou za určité období. Respondenti v práci KP8 vnímali tento koncept také jako ušetření finančních nákladů organizace, jako náklady na dobrovolníka či to, že dobrovolník nabude nějaké zkušenosti, které později může zužitkovat.

Práce KP4 odkrývá, že organizace mají málo informací k tomuto tématu a od využívání konceptu je odrazuje nejednotnost metodiky a různá pravidla institucí. Pozitivní však je, že u všech respondentů byl ke konci rozhovoru znát zájem o tuto problematiku, zajímali se o konkrétní projekty a nechali si poslat informační materiály autorky.

Projekty – firemní a neformální dobrovolnictví

V celkového počtu napsaných prací, najdeme dvě práce zpracované formou projektu. Obě práce se zaměřují na rozvoj dobrovolnictví a podporují nové metody sociální práce.

Haviarová ve své práci (KP5) popisuje plán jednodenní akce zaměřené na rozvoj potenciálu mezigeneračního učení skrze **firemní dobrovolnictví**. Soustřeďuje se na přípravnou - předinvestiční část projektu. Projekt představuje návrh setkání seniorů z domova důchodců, dětí z mateřské školky a zaměstnanců firmy. Vymezuje zde role jednotlivých účastníků, aktivity, časový a finanční plán. Akci chce později zrealizovat a podle úspěšnosti opakovat dvakrát ročně.

Druhá práce (KP42) představuje záměr projektu pod názvem Dobré skutky v Olomouci. Cílem je vytvořit webovou stránku a mobilní aplikaci ke sdílení dobrých skutků neformálních dobrovolníků na Olomoucku a tímto šířit zprávu, že pomoc druhému člověku je normální. Pozitivní příběhy poslouží jako **podpora neformálního dobrovolnictví**, motivace pro další občany a vyzdvižení dobrých skutků nezištně vykonaných, které dnes často nejdou vidět mezi převládajícími negativními aspekty zpráv ve společnosti. Součástí je crowdfundingová kampaň na získání finančních prostředků a také zmiňuje možnosti oceňování dobrovolníků.

2. DOBROVOLNICTVÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI Z POHLEDU DANÉ CÍLOVÉ SKUPINY

Do dobrovolnictví se mohou různé cílové skupiny zapojit jako dobrovolníci nebo také stanovit samotné příjemce pomoci. Proto pojem *cílová skupina* zde pojmám jako ty, kteří pomáhají a i ty, kterým je pomáháno. Celkově se zde objevilo 8 zkoumaných skupin. Nejpočetnější skupinou jsou zde senioři, dále zde najdeme osoby se zdravotním postižením, osoby s mentálním postižením, skupiny jako uprchlíci, cizinci, děti v kontextu sociálního ohrožení, mládež, studenti-Romové, psychosociální poradce. Nyní blíže popíšu zkoumaná témata v rámci každé skupiny.

Senioři

Perspektivu seniorů na dobrovolnictví zkoumala Garnolová (KP15). Pojem dobrovolnictví je jim znám na základní úrovni, především se jim pojí s neplacenou prací. Vzhledem k tomu, že většina organizací cílí na mladé dobrovolníky, přirozeně

informovanost ze strany starších obyvatel je podstatně menší. Zkušenost mají převážně s neformálním dobrovolnictvím, ve formě sousedské výpomoci. Neobjevuje se zde přímý vztah mezi výkonem dobrovolnictví a pohlavím, ani složka víry zde nehraje významnou roli (KP41). Pavlíčková (KP24) přináší poznatky, že senioři nejčastěji začínají svou dráhu dobrovolnictví s nástupem do starobního důchodu. Je to způsobeno především tím, že od té doby disponují větší časovou dotací. Často je to bod v životě, kdy dochází ke změnám v rodinném uspořádání – mnohdy se senior stává vdovcem/vdovou a děti opouští své hnízda. Působí v místech, kde mohou být sami užiteční a přitom se seberealizovat, což odstraňuje pocit osamění, působí jako prevence sociální izolace a pomáhá zkvalitnit úroveň psychické kondice.

Výzkum Skalkové (KP41) říká, že každý osmý senior na Olomoucku vykonává nějakou formu **formálního dobrovolnictví**. Jedná se především o výpomoc při organizování volnočasových aktivit a administrativu. Jako hlavní přínosy vnímají potěšení z toho, že mohli pomoci, nalezení nových přátel a pocit sounáležitosti ke komunitě. I když uvádí, že dobrovolnictví má pozitivní vliv na jejich zdravotní stav, právě proces stárnutí a s tím spojené zdravotní problémy jsou nejčastější příčinou ukončení dobrovolnictví mezi seniory.

V tu dobu se mohou role obrátit a senior sám se může stát tím, komu je pomáháno. Mrázková (KP39) tvrdí, že většina jejich respondentů se staví k myšlence **pomoci seniorům** pozitivně, nabývá však dojmu, že dotazování se staví k tomuto tématu z pohledu morálních či společenských norem a chybí zde osobní motivace. Většina v současné době nepomáhá nikde mezi seniory a to z důvodu, že nebyli osloveni, nikde nenarazili na nabídku nebo také z nedostatečné motivace a malém povědomí o užitečnosti práce s těmito lidmi. Bariérou se zde stávají předsudky o seniorech či negativní osobní zkušenost, ale také nedostatek času či možnost dovolit si pomáhat bez nároku na finanční odměnu.

Osoby se zdravotním postižením

Další skupinou zkoumanou na poli KKS jsou osoby se zdravotním postižením. Může se zde vůbec dobrovolník, jakožto člověk bez hlubšího vzdělání v tomto směru, uplatnit? Tímto se zabývá práce (KP16). Konkrétně se zaměřuje na **pomoc v rodině, která pečuje o osobu se zdravotním postižením**. Autorka pokládala otázky pečujícím, zda by pomoc dobrovolníka uvítali a s jakými činnostmi by případně mohl pomáhat. Zjistila, že rodiny jsou na pomoc dobrovolníka otevřené, avšak mají obavy, zda by byl

dobrovolník plně kompetentní v pomoci v tak charakteristickém prostředí bez opory dalších profesionálů. Ve výzkumu Novotné (KP22) se objevují i respondenti, kteří zájem o pomoc dobrovolníka nemají. Hlavní podmínkou přijetí dobrovolníka je zde důvěra mezi rodiči a dobrovolníkem a také mezi dobrovolníkem o osobou s postižením, dále pak vlastnosti dobrovolníka jako schopnost být empatický, spolehlivý, fyzicky zdatný a také by měl mít kurz první pomoci. Poukazuje na fakt, že organizace, které by nabízely pomoc dobrovolníků v tomto odvětví, je velice málo. Na Olomoucku je to pouze Maltézská pomoc, kde dobrovolníci navíc působí pouze ve městě, nikoliv v okolních vesnicích.

Osoby s mentálním postižením

Mezi **přínosy** práce s osobami s mentálním postižením patří změna pohledu na život, na tuto cílovou skupinu a také vědomosti, jak komunikovat a pracovat s těmito lidmi, což mohou dobrovolníci uplatnit později ve své profesní dráze. Hudcová (KP31) zkoumala také **krizové momenty** dobrovolníků. Zjistila ale, že respondenti těžké momenty vnímají spíše jako bariéry, kdy neví, jak klientovi v dané situaci pomoci, což je vede k uvědomování si svých limitů. Zvládat tyto momenty jim pomáhá především rodina a aktivní trávení volného času. Respondenti zmiňovali, že někdy to chce zkrátka čas, problém se zmenší nebo zmizí úplně. V závěru výzkumu autorka poukazuje na fakt, že jde především o nepravdělné dobrovolníky, což mohlo způsobit to, že respondenti mluvili spíše o pozitivěch než negativěch.

Uprchlíci

Další skupinou, v rámci které se o dobrovolnictví zabývali studenti, jsou uprchlíci. Macháčková ve své práci (KP37) tvořila **pokyny či „průvodce“ pro neformální dobrovolníky** na základě rozboru přístupu a činností dobrovolníků v uprchlických táborech na řecko-makedonských hranicích. Nejdřív popsala charakteristiku cesty, která přivedla dobrovolníky k pomoci na hranicích, dále pak jak pomoc vypadala a principy a pravidla, které zde viděli. Následně vytvořila směrnici pod jménem „Charta dobrého dobrovolníka“, která má pomoci při dobrovolnické činnosti v této oblasti.

Igazová (KP32) se zabývala tím, **co dobrovolníkům přineslo působení na Balkánské trase** v osobní rovině a jak je následně tato zkušenost ovlivnila v profesním růstu. Z analýzy dat vyplynulo, že dobrovolníci si uvědomili své hodnoty a postoje, jaké jsou jejich silné a slabé stránky. Zlepšili své komunikační dovednosti, verbální i

neverbální, které jsou obzvláště důležité při dorozumívání se s touto cílovou skupinou. Došlo k rozvoji jejich organizačních schopností, k rozlišování pomoci potřebným a méně potřebným, naučili se improvizace a pohotových reakcí na zadané nové úkoly. Uvědomili si také své limity, nakolik jsou schopni pracovat v takto psychicky náročném prostředí a jak dokážou zacházet se strachem. Ujasnili si své priority a rozvíjeli si sebedůvěru. Došlo k upevnění svého rozhodnutí pro budoucí profesní zaměření a věří, že jim tato zkušenost pomůže zvýšit uplatnění v oboru. Díky této dobrovolnické zkušenosti získali také nový úhel pohledu na Evropskou migrační krizi.

Cizinci

Nakolik dobrovolnická činnost souvisí s **integrací cizinců**, konkrétně občanů Ruské federace, jak chápou pojem dobrovolnictví a do jaké míry se zapojují do těchto činností - to jsou otázky, které si staví Potápovalá (KP40). Zajímavým poznatkem je fakt, že většina dotazovaných říkala, že s dobrovolnictvím nemá žádnou zkušenost, avšak pojem dobrovolnictví se jím pojil pouze s typem formálního dobrovolnictví spojeného s nějakou organizací. Aktivita, na kterých se podílejí - vypomáhání ve škole, tvoření webu organizaci - tyto činnosti nepovažovali za dobrovolnickou činnost. Dle odpovědí respondentů, je dobrovolnictví spíše důsledkem integrace než cesta k jejímu dosažení, což můžeme považovat za relativní fakt, vzhledem k tomu, jak chápou aktivity, které vykonávají.

Děti v kontextu sociálního ohrožení

Role dobrovolníka v organizacích, které pomáhají sociálně ohroženým rodinám, je velice přínosná pro sociální úspěšnost těchto dětí, jakožto **prevence sociálně-patologických jevů**. Dobrovolníci se vnímají hlavně jako emocionální opora, kterou děti často postrádají ve svém přirozeném prostředí. Dobrovolníci také stanoví hodnotící oporu, kde pro děti nabývají role významného druhého, jakožto jisté autority. Pomáhají jim posilovat jejich silné stránky, sebevědomí, nevzdávat těžké situace. Skrze roli pomáhajícího hrají důležitou součást psychohygieny svěřence, skrze poskytnutí bezpečného prostoru (KP30). Ukázalo se, že dobrovolníci v roli doučovatele jsou velice žádaní, zejména u znevýhodněných rodin, protože si nemůžou dovolit soukromé placené doučování. V České republice najdeme mnoho ochotných pro doučování, ale potýkáme se zde s nedostatečnou organizací, jak efektivně propojovat zájemce o doučování, dobrovolníky skrze vysílající organizace a učitele (KP33).

Romové-studenti

Na **vztah k dobrovolnictví** ze strany romských studentů vysokých škol se zaměřila Beňáková (KP11). Práce je pojatá velice široce, zkoumá jejich motivy k dobrovolnictví, faktory ovlivňující jejich výkon dobrovolnické činnosti, jakou mají podporu, co vnímají jako limitující a jaké přínosy jim tyto aktivity přináší. Studenti vnímají dobrovolnictví jako důležitou součást společenské aktivity, uvědomují si jeho roli a důležitost. V případě, že mají málo času a mnoho povinností, vnímají dobrovolnictví jako přítěž, v opačném případě je to pro ně smysluplně strávený čas, kdy zároveň pomáhají jiným. Dobrovolnictví stanoveno jako podmínka ze strany školy či nadace je mezi studenty vnímáno jako negativní motivace k výkonu těchto činností. Důležitou roli hraje přístup organizace, přátelský kolektiv, kdežto pomoc vnímána jako „práce zadarmo“ je odrazuje. Skrze dobrovolnictví si rozšířili své znalosti a dovednosti a také je to pro ně zdroj sociální sítě.

Psychosociální poradce

V poradně Bílý kruh bezpečí poskytující služby **pro oběti trestných činů** je pomoc realizována prostřednictvím odborníků na bázi dobrovolnické činnosti. U těchto dobrovolníků – psychosociálních poradců se objevuje silná **motivace práce s touto cílovou skupinou**, zájem o danou problematiku a také jejich ochota pomáhat druhým. Vstup do této organizace byl u respondentů často silně ovlivněn oslovením jednatele pobočky a jeho pozitivní osobností. Důležitým motivačním prvkem zde stanoví příjemné vztahy mezi dobrovolníky a vzájemná podpora, která pro ně stanoví významnější podpůrný faktor než supervize (KP35).

3. DOBROVOLNICTVÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI Z POHLEDU DANÉHO TYPU SLUŽBY/ZAŘÍZENÍ

Do této kapitoly jsem zařadila práce, které se soustřeďují na jednotlivé typy služeb. I zde najdeme nejvíc prací soustředěných na tematiku seniorů, nyní konkrétně na domovy pro seniory. V dalších službách, i když se nevymezují na pomoc pouze seniorům, se tato cílová skupina vyskytuje také, jsou to: hospic, sociálně aktivizační služby – terénní, zařízení se zvláštním režimem. Dále pak se zde objevují sociální služby v nemocnici a dětský domov. Opět zde přiblížím, z jakého úhlu tyto práce zkoumají dobrovolnictví v rámci daných typů služeb.

Domov pro seniory

Jaká je situace dobrovolnictví v domovech pro seniory zkoumaly celkově tři práce. O **informovanosti, motivaci a bariérách, představě a zájmu o dobrovolnictví** na Litovelsku se zajímala Halířová (KP6). Z výsledků šetření vyplynulo, že pouze menší část občanů je dobře informována o možnostech dobrovolnictví. Pouhá necelá pětina odpověděla, že by měla zájem o dobrovolnictví v domovech pro seniory, kdežto nadpoloviční část respondentů o dobrovolném pomáhání ani neuvažuje. Místo bydliště se zde ukázal být důležitý aspekt, kde lidé žijící dál od města mají menší zájem vykonávat dobrovolné aktivity.

Na **faktory ovlivňující počet dobrovolníků v domovech pro seniory** se zaměřila Svobodová (KP26). Dle jejího výzkumů jsou počty dobrovolníků v domovech seniorů vcelku vysoké, ale zařízení by uvítaly ještě větší počet. Přináší poznatky, že aktivní či pasivní přístup pro získávání dobrovolníků nemá velký vliv, neboť počet dobrovolníků v organizacích využívající podobné způsoby získávání dobrovolníků se velice lišil. Prokazuje se, že zde hraje roli mnoho jiných faktorů jako lokalita zařízení či „prestiž“ samotné cílové skupiny. Mnoho domovů využívá prvků manažerského modelu, jehož důkazem je spolupráce s dobrovolnickými centry, skrze které se dobrovolníci často o možnosti pomáhat dozvědí. Nejvyužívanější metodou pro udržení dobrovolníků se zde jeví podpora jejich motivace skrze poskytování zpětné vazby a rozhovorů s nimi.

Taktéž práce Řehákové (KP3) potvrzuje, že v **rozvoji dobrovolnictví** i samotné služby v domově seniorů v Kolíně, by pomohla právě společná setkání dobrovolníků a koordinátora, supervize, školení, organizace práce a vyjasnění rolí. Tyto potřeby dokládá fakt rozdílností **vnímání dobrovolnictví** v dané službě, které je jiné z pohledů klientů, pracovníků a samotných dobrovolníků. Klienti jsou se službou spokojeni, kdežto pracovníci, i když vnímají dobrovolníky jako své partnery, nevědí, jakou práci mají dobrovolníci vykonávat. Pro dobrovolníky je to smysluplná náplň času, mají ale pocit, že jsou využíváni k práci, kterou mají vykonávat pracovníci.

Hospic

Další oblastí, kde prostupuje dobrovolnictví je paliativní péče. Hospic nemusíme nutně vnímat pouze jako místo bolesti, samoty a utrpení. Jeho součástí jsou mnohdy **přínosy** dobrovolnických činností, které se odrážejí jak směrem ke klientům, tak i

dobrovolníkům samotným. **Motivy** k pomáhání v těchto místech jsou specifické v tom, že lidé sami mají zkušenost s úmrtím blízkého, doprovázením nemocného nebo si sami těžkou nemocí prošli. Respondenti se cítili velice ovlivnění touto činností, sdílejí, že se u nich změnil dosavadní žebříček hodnot. Zdraví, láska a kvalitní vztahy se pro ně staly prioritou. Více si váží přítomného okamžiku, neřeší tolik malichernosti a dary v životě již nepovažují za tak samozřejmé. I když byli možná z počátku odrazováni okolím, touha poskytnout kus sebe převládla a dnes je pro mnohé hospic druhou rodinou (KP2).

Sociální služby v nemocnici

Charakteristikou dobrovolníků, kteří pomáhají ve zdravotnických zařízeních, je silná obětavost a empatie, neboť se setkávají s nejrůznějšími lidskými osudy. Dobrovolnická pomoc tkví hlavně v podpoře psychosociální pohody klienta. Umí je povzbudit, naladit, dodat jim odvalu, ukrátit dlouhé chvíle a hlavně o ně jeví zájem. Že se to dobrovolníkům v nemocnici v Karviné daří, dosvědčují i zaměstnanci. Dle jejich odpovědí dobrovolníci podporují interpersonální komunikaci mezi pacienty a lékařským personálem, což přispívá k celkovému zlepšení atmosféry na oddělení. Studentka zkoumala nejen **přínosy směrem k personálu, ale také pro samotné dobrovolníky**. Mezi velkým výčtem pozitiv, najdeme specifické přínosy, jako ovlivnění osobních hodnot, mezi které patří životní moudrost, předávána klienty dobrovolníkům, životní posun, vyšší uvědomení, smysl života a pokora (KP18).

Terénní sociálně aktivizační služby

Dobrovolníky najdeme také v terénní sociálně aktivizační službě pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Práce KP38 může posloužit zejména pro organizace, které ještě s dobrovolníky nespolupracují, neboť, kromě **motivů a přínosů pro dobrovolníky**, se zaměřuje na charakteristiku **spolupráce mezi sociálním pracovníkem a dobrovolníkem**. Terénní služba ze své podstaty nedává mnoho prostoru pro setkávání těchto dvou subjektů, i přesto dané zařízení je velice aktivní v komunikaci se svými dobrovolníky. Pracovníci jsou s dobrovolníky v kontaktu telefonicky, kde se zajímají, jak se dobrovolníkovi daří a řeší případné problémy. Organizují také společná setkání. Pracovníci jsou s dobrovolníky spokojeni, uvítali by ale jejich častější docházku na supervize či řádné odevzdávání výkazu práce. Dobrovolníci se zde cítí volně a svobodně, od pracovníků vnímají podporu, vědí, že se ně mohou kdykoliv obrátit, ale pokud nemají problém, pracovnice nekontaktují.

Zařízení se zvláštním režimem

V zařízeních se zvláštním režimem v Budišově nad Budiškovkou a ve Vítkově najdeme seniory nad 65 let s demencí. Mnoho těchto uživatelů nemá nikoho, kdo by je navštěvoval. Dle výzkumu (KP21), dobrovolníci stanoví důležitou součást jejich života, pomáhají jim v těžkých chvílích odlehčit od jejich bolesti a trápení, které potřebují s někým sdílet. Dobrovolníci zde zastávají role přítele, pomocníka, laického psychologa či zpovědníka. Samotné pomáhání přináší také mnoho pozitivních **přínosů** pro dobrovolníky, je to pro ně způsob relaxace a odpoutání od stresu z pracovního či osobního života. Mimo jiné tyto aktivity přináší dobrovolníkům zdokonalení svých dovedností a učí se novým věcem. Práce také poskytuje zajímavé podněty, které mohou pomoci v oblasti managementu dobrovolnictví v této specifické službě v podobě větší ohleduplnosti, komunikaci a lidskému přístupu k dobrovolníkovi.

Dětské domovy

Podrobně zpracovaným tématem je dobrovolnictví v dětských domovech pro děti do tří let. Autorka zkoumala, jak pracovníci ústavů vnímají **dobrovolnou pomoc v kontextu citové vazby dítěte**. Ukázalo se, že pracovníci samotnému pojmu *citová vazba* rozumí velice omezeně, v porovnání s odbornou literaturou se v jeho chápání dosti rozcházejí. Na prospěšnosti dobrovolnictví vzhledem k dětem se všichni respondenti shodli, avšak ne všichni podporovali jejich aktivitu v daném ústavu. Zkušenosti s dobrovolnictvím byly dvojaké. První přístup vnímá dobrovolnictví jako žádoucí, rozšiřující podněty pro dítě, kdežto druhý se dívá na dobrovolnictví formou určité nadstavby, bez přidané hodnoty, protože všechny potřeby dítěte jsou uspokojeny ústavem. Dle výpovědí respondentů vyplývá, že výhoda dobrovolnictví může být současně jinde nevýhodou a opačně. Formalismus, administrativa spojená s formálním dobrovolnictvím krytým zákonem o dobrovolnické službě, kterou zprostředkovávají dobrovolnická centra, byla označena za velmi práci komplikující a způsobující úbytek nadšení dobrovolníků. V jedné službě proto změnil formu dobrovolnictví na „navštěvy“, čímž nemusí procházet formálními procedurami. Naopak v jiném zařízení oceňovali práci dobrovolnických center, která v jejich očích zajišťovala celý proces, od nábory, zaškolení po podporu, čímž uvolnili ruce pracovníkům. V důsledku studentka došla k závěrům, že výhody převažují nad nevýhodami. Dobrovolnictví prospívá dětem i zaměstnancům. Děti v tomto věku intuitivně cítí, že se někdo o ně zajímá nezištně a

tehdy jsou otevřené ke sdílení. Dobrovolník není spoutaný povinnostmi práce, není omezený pracovní dobou, a tudíž si může dovolit intenzivnější interakci s dítětem, čímž přispívá k jeho rozvoji a obohacuje jeho život (KP12).

5 Shrnutí a diskuze

Díky analýze vyvstal širší obraz toho, jak vypadá současný stav zpracování tématu dobrovolnictví v sociálních službách v závěrečných bakalářských a magisterských pracích napsaných na KKS v letech 2016 – 2020. Náměty prací jsou velice různorodé, avšak je možné zde najít často se opakujících motivy, ale také zaznamenat oblasti sociální práce, které se zde nevyskytují vůbec nebo jsou studenty zpracovány jen okrajově.

Na základě provedené analýzy lze konstatovat, že mezi nejčastěji zastoupené témata v pracích napsaných na půdě KKS v rámci dobrovolnictví v sociální práci patří zejména motivace a bariéry k výkonu dobrovolnictví a vnímání dobrovolníků a dobrovolnictví. Mnoho studentů se také zajímá o přínos dobrovolnictví, management dobrovolníků a také o informovanost a zájem o dobrovolnictví. V menší míře jsou pak zastoupena témata jako mezinárodní přesah dobrovolnictví, ekonomická hodnota dobrovolnictví, firemní a neformální dobrovolnictví.

Výrazně zde převažuje kvalitativní výzkum jako metoda zpracování, nicméně je zde také zastoupen kvantitativní výzkum, smíšený výzkum dvou předchozích metod a také práce ve formě projektů. O danou tematiku se zajímají studenti bakalářských a magisterských oborů v téměř vyrovnaném počtu. Analýza ukazuje mírně vyšší zastoupení prací na první části škály hodnocení (A-C) a minimální počet prací hodnocených stupněm E (3 ze 42), takže můžeme konstatovat spíše vyšší úroveň psaných prací. Pouze malá část prací je zaměřená na bádání v konkrétní organizaci, většina autorů sbírala data ve více organizacích či mimo ně. Olomoucký kraj jasně vede, co do počtu realizovaných výzkumu v konkrétním regionu. V podstatně menší míře probíhaly výzkumy v Moravskoslezském, Jihomoravském a Středočeském kraji a také mimo hranice ČR, konkrétně na Slovensku a Balkáně.

Nejčastěji zastoupená cílová skupina v pracích jsou jednoznačně senioři, dále se studenti zabývali skupinami jako děti, osoby se zdravotním postižením, uprchlíci, osoby s mentálním postižením, osoby se sníženou soběstačností, nemocní, cizinci, mládež, studenti-Romové, zahraniční studenti, psychosociální poradce a zaměstnanci firmy. Co se typu služeb a zařízení týče, i tady se práce soustřeďují zejména na služby využívané hlavně seniory. Studenti přinesli poznatky z domovů seniorů, hospiců, zařízení se zvláštním režimem, ze služeb jako sociální rehabilitace, terénní sociálně aktivizační

služby, sociální služby v nemocnici, poradna a dětský domov. Můžeme si povšimnout, že v celkem velkém počtu prací (42) nenajdeme vůbec žádná témata zaměřující se na problematiku např. lidí bez domova, drogově závislých či nezaměstnaných. Analýza Kateřiny Kupkové (2016) taktéž ukazuje tematiku seniorů jako nejčastěji zkoumanou v pracích napsaných v letech 2011 – 2015. Velký zájem o tuto specifickou skupinu na poli výzkumu zrcadlí data z Ministerstva prací a sociálních věcí, dle kterých v reálu najdeme nejvíce dobrovolníků právě v sociálně aktivizačních službách pro seniory, v domovech seniorů a sociální rehabilitaci (Lusková, Lusková, 2012).

Z analýzy je zřejmé, že s konkrétní cílovou skupinou se pojí specifické motivy k pomáhání. Jiné motivační faktory se projevují u dobrovolníků v hospici a jiné u dobrovolníků v dětských domovech. Společnými motivačními prvky napříč všemi pomáhajícími se ukazují být touha pomoci jiným, uplatnit své dovednosti, osobní růst, najít přátele, nabýt nové zkušenosti, praxe, náboženské motivy či vyplnění volného času. Tyto motivace korelují s třemi základními motivacemi dle Tošnera a Sozanské (2002), čili motivací konvenční, která je opřena o náboženskou morálku, dále motivací reciproční, kde jedinec své schopnosti uplatňuje a zároveň tím pomáhá jiným a motivací nerozvinutou, kdy je člověk přesvědčený o smysluplnosti své práce a šíření dobra skrze jeho jednání.

Dobrovolnická činnost v naší zemi je mezi některými skupinami rozšířená více a někde méně, ukazuje se, že častou příčinou, proč mnoho lidí nejde tímto směrem je, že daný jedinec nebyl nikým osloven, dlouhý dojezd či nedostatek volného času. Důležitým rozhodujícím prvkem se však také ukazuje být nedostatek informací ohledně dobrovolnických aktivit, což dle Tošnera a Sozanské (2002) je jedna z nejčastějších bariér k dobrovolnictví.

Analýza reflektuje aktuální trendy v dobrovolnictví směrem k profesionalizaci práce s dobrovolníky. Mnoho organizací se snaží o zlepšení managementu dobrovolnictví skrze zavedení role koordinátora dobrovolníků, supervizí a oceňování dobrovolníků. Mnohdy ale formální úkony a náročná administrace vede organizace k upuštění od formálního dobrovolnictví, jak tomu bylo např. v jednom z dětských domovů, kde probíhal výzkum Fišerové (KP12). Některé organizace usilují o zkvalitnění péče o dobrovolníky avšak finanční náročnost managementu jim to nedovoluje. Dle Matouška a kol. (2013) je často obtížné získat potřebné finance na mzdy profesionálních koordinátorů dobrovolníků, neboť jejich financování není systémově ošetřeno a je závislé na grantech a dotacích, které podléhají výkyvům.

Koncept ekonomické hodnoty dobrovolnictví je organizacím znám pouze okrajově a téměř vůbec s ním nepracují. Jak píše Matoušek a kol. (2013) je to hlavně z důvodů chybějících metodik.

Z analýzy můžeme vysledovat klesající tendenci zabývat se dobrovolnictvím v sociálních službách v závěrečných pracích studentů KKS. Avšak nemůžeme brát tento jev jako odraz reálného působení dobrovolníků v sociálních službách, neboť dostupné výzkumy ukazují, že sociální služby jsou oblastí dobrovolnictví v ČR, kde je dobrovolníků nejvíce a jejich číslo pořád roste (Hruška a kol., 2018).

Z výzkumu dále vyplývá, že dobrovolnictví je obecně vnímáno pozitivně a jednoznačně zde panuje shoda na tom, že dobrovolné pomáhání přináší mnoho výhod, a to už jak směrem ke klientovi, organizaci, společnosti či dobrovolníkovi samotnému. Můžeme konstatovat, že vnímání dobrovolnictví se v české společnosti mění, neboť v roce 2001 dle Tošnera a Sozanské (2002) 52% občanů vidělo budoucnost dobrovolnictví spíše v černých barvách a nechápalo jeho roli v moderní společnosti.

Možnou slabinu mého výzkumu spatřuji ve zpracovávání velké množiny různorodých dat, tj. velkého počtu kvalifikačních prací s různou tematikou. Mnoho různorodých témat nedovoluje jejich seřazení do větších tematických okruhů a uvedení jich do vzájemných širších souvislostí. Tento bod však bylo obtížné předvídat, neboť součástí mého výzkumu byla i prvotní analýza celého obsahu prací zabývajících se dobrovolnictvím v sociální práci napsaných na KKS, které jsem musela nejdříve prozkoumat a rozebrat a až následně vyloučily konkrétní témata na povrch.

Závěr

Bakalářská práce mapuje současný stav zpracování tématu dobrovolnictví v sociálních službách v závěrečných bakalářských a magisterských pracích napsaných na Katedře křesťanské sociální práce v letech 2016 – 2020. Pro lepší uchopení dané tematiky jsou v konceptuální části popsány základní charakteristiky fenoménu dobrovolnictví a blíže představeno, jak vypadá dobrovolnictví konkrétně v České republice. Dále je pak čtenář seznámen s aspekty dobrovolnictví v sociálních službách (SS), kde je vymezena pozice dobrovolníka v SS, představeny modely dobrovolnictví v SS, zmíněna je také problematika managementu dobrovolníků, motivy k dobrovolné činnosti, přínosy, které tyto aktivity přinášejí a také současné trendy v této oblasti.

V metodologické části byl definován výzkumný problém a cíl, představena metoda výzkumu – obsahová analýza dokumentů a také popsána charakteristika výzkumného souboru, který stanovilo celkem 42 závěrečných prací studentů KKS. Na závěr je uvedena metoda zpracování dat.

Analytická část je rozdělená do dvou hlavních kapitol, kde v první z nich je líčen kvantitativní charakter kvalifikačních prací spolu s grafickým znázorněním dat a v druhé pak kvalitativní povaha prací. Poslední část práce je věnována shrnutí poznatků a je zde ponechán prostor pro závěrečnou diskuzi.

Ukázalo se, že nejčastěji zastoupenými tématy jsou motivace a bariéry k dobrovolnictví a vnímání dobrovolníků a dobrovolnictví. Studenti nejvíce využívali kvalitativní výzkum, jako metodu zpracování. Nejvíce výzkumu proběhlo na Olomoucku a nejpopulárnější zkoumanou cílovou skupinou jsou jednoznačně senioři a služby s nimi spojené.

Tato závěrečná práce přináší poznatky, v jakých oblastech výzkumy již proběhly a naopak, které sféry zůstávají neprobádané, což může být využito pro další výzkumné bádání této tematiky studenty či odborníky, může posloužit také jako podklad pro rozvoj dobrovolnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci. Neposledně pak z práce mohou těžit organizace, které mají zájem o spolupráci s dobrovolníky.

Tato závěrečná práce přináší poznatky, v jakých oblastech výzkumy již proběhly a naopak, které sféry zůstávají neprobádané, což může být využito pro další výzkumné bádání této tematiky studenty či odborníky. Tato práce může stanovit pomyslný ukazatel, kde zaměřit další výzkum na Katedře křesťanské sociální práce, neboť se

ukázalo, že některé cílové skupiny, sociální služby či regiony se v pracích vůbec neobjevují nebo pouze okrajově. Dále tato práce může být využita jako podklad pro další rozvoj dobrovolnictví na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde, např. dobře zpracována tematika motivace či cílové skupiny seniorů může posloužit jako opěrný bod pro odborné konzultace pro subjekty, jež mají zájem o zapojení se do dobrovolnické činnosti, ať už jde o neziskové organizace, firmy či studenty. Neposledně pak z práce mohou těžit organizace, které mají zájem o spolupráci s dobrovolníky.

Bibliografický seznam

- DOHNALOVÁ, M., DEVEROVÁ, L., LEGNEROVÁ, K., POSPÍŠILOVÁ, T. 2015. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-060-9.
- DOLEŽEL, J. 2016. Vzorce motivace dobrovolnictví v historické perspektivě. In: MATULAYOVÁ, T., JURNÍČKOVÁ, P. a kol. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 75 – 93. ISBN 978-80-244-5110-7.
- DVOŘÁKOVÁ, L. 2010. *Obsahová analýza/ formální obsahová analýza/ kvantitativní obsahová analýza*. FF ZČU v Plzni. Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu. Katedra antropologických a historických věd. Dostupné 25. 10. 2020 z: <http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/97/97>
- Forbes. Práce, jídlo, peníze a vztahy, Návod na použití generací [online]. [posl. akt. nevedeno]. Dostupné 19. 10. 2020 z: <http://generace.forbes.cz/tabulka/>
- FRIČ, P. 2011. Současné trendy dobrovolnictví a sociální práce. *Sociální práce. Sociální práca*. (4). Dostupné 18. 10. 2020 z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=388>
- FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. ISBN 978-80-903696-8-9.
- FRIČ, P., VÁVRA, P. 2012. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: Agnes. ISBN 978-80-903696-9-6.
- HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4
- HRUŠKA, L., HRUŠKOVÁ, A., TOŠNER, J., PILÁT, M. a kol. 2018. *Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR*. Ostrava: ACCENDO. Dostupné 14. 10. 2020 z: www.mvcr.cz › 01-rozvoj-dobrovolnictvi-v-cr-analyza-pdf

CHO, M., BONN, A., B., HAN, S., J. 2018. Generation Z's Sustainable Volunteering: Motivations, Attitudes and Job Performance. *MDPI Open Access Journals*. 10(5), 1400 [online]. Dostupné 22. 10. 2020. z: <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/5/1400/htm>.

KUPKOVÁ, K. 2016. Dobrovolnictví – obsahová analýza vybraných kvalifikačních prací (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

LUSKOVÁ, D., LUSKOVÁ, Š. 2012. *Dobrovolnictví v sociálních službách*. MPSV: Ministerstvo školství a sociálních věcí. [online]. Dostupné 23. 10. 2020 z: <https://1url.cz/5zfUN>

MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80- 7178-549-0.

MATOUŠEK, O. a kol. 2013. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80- 7367-002-X.

MATULAYOVÁ, T., JURNÍČKOVÁ, P., DOLEŽEL, J. a kol. 2016. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5110-7

MAZOCHOVÁ, V. 2018. Univerzita Palackého Olomouc. Žurnál Online zpravodajství z univerzity. *Dobrovolnické centrum funguje na UP už třetí rok. Aktuálně nabízí unikátní aplikaci* [online] [cit. 20. 11. 2018]. Dostupné 13. 10. 2020 z: <https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/dobrovolnicke-centrum-funguje-na-up-uz-treti-rok-aktualne-nabizi-unikatni-aplikaci/>

MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 8024713624

MLČÁK, Z., ZÁŠKODNÁ, H. 2013. *Prosociální charakteristiky osobnosti dobrovolníků*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7464-462-7.

NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM PRO MLÁDEŽ. 2018. *Dobrovolnictví*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. ISBN 978-80-7481-213-2.

Sociální práce/sociální práca [online]. 2011, č. 4 [posl. akt. neuvedeno]. ISSN: 1213-6204. Dostupné 24. 10. 2020 z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp4_2011_web-140320151147.pdf

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert Boskovic. ISBN 80-85834-60-X

ŠIMKOVÁ, S. 2011. *Dobrovolníci mění svět: sborník příkladů dobré praxe: Evropský rok dobrovolnictví*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT. ISBN 978-80-87449-15-8.

TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O. 2002. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-514-8.

TUTR, V., NOVOTNÝ, M. 2001. *Metodika dobrovolnictví v sociálních službách pracujících s klienty ohroženými exkluzí*. Praha: HESTIA. Dostupné 23. 10. 2020 z: <https://www.hest.cz/cdn/public/001597.pdf>

Univerzita Palackého Olomouc. Studijní agenda, Informační systém UP [online]. [posl. akt. neuvedeno]. Dostupné 26. 9. 2020 z: <https://stag.upol.cz/portal/studium/prohlizeni.html>

Volunteering for Peace. Structural and Strategic Development for Volunteering. *Concepts of volunteering* [on-line]. [posl. akt. neuvedeno]. Dostupné 20. 10. 2020 z: <https://vfp2013.wordpress.com/2013/07/03/concepts-of-volunteering/>

WHITTAKER, J., MCLENNAN, B., HANDMER, J. 2015. A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. (13): 358-368. Dostupné 21. 10. 2020 z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2212420915300388>

Zákon č. 198/2002 Sb.: Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. Dostupné 22. 10. 2020 z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>

Zákon č.108/2006 Sb.: O sociálních službách Dostupné 22. 10. 2020 z:
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Kvalifikační práce

KP1 NOVOTNÁ, Z. 2020. Motivace k dobrovolnictví a počátky dobrovolnické činnosti (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP2 MACHOVÁ, A. 2020. Dobrovolnictví v životě dobrovolníků v hospicích (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP3 ŘEHÁKOVÁ, M. 2020. Možnosti rozvoje dobrovolnictví v Domově pro seniory v Kolíně - Slovenská (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP4 ŠVANCÁROVÁ, V. 2020. Využití ekonomické hodnoty dobrovolnictví v českých neziskových organizacích (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP5 HAVIAROVÁ, P. 2019. Projekt firemního dobrovolnictví (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP6 KOZICOVÁ, Š. 2019. Zájem občanů Litovelska o dobrovolnictví v domovech pro seniory (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP7 KOZÁKOVÁ, L. 2019. Dobrovolnictví v Charitě Zábřeh (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP8 MAZÁKOVÁ, M. 2019. Ekonomická hodnota dobrovolnictví z pohledu vybraných poskytovatelů sociálních služeb (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

- KP9 KROPÁČKOVÁ, M. 2019. Zapojení občanů mikroregionu Moštěnka do dobrovolnictví (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP10 2019. VRAJ, L. Význam supervize dobrovolníků v sociálních službách (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP11 BEŇAKOVÁ, A. 2018. Dobrovolnictví romských studentů vysokých škol (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP12 FIŠEROVÁ, I. 2018. Výhody a nevýhody dobrovolnictví v dětských domovech pro děti do tří let v Jihomoravském kraji v kontextu citové vazby (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP13 FALTOVÁ, A. 2018. Role koordinátora dobrovolníků v Maltéžské pomoci, o.p.s. (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP14 FRIEDRIECHOVÁ, P. 2018. Míra profesionalizace managementu dobrovolnictví v sociálních službách ve městě Košice (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP15 GARNOLOVÁ, E. 2018. Dobrovolnictví seniorů (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP16 CHOVANCOVÁ, M. 2018. Potřeba dobrovolníka v rodině pečující o osobu se zdravotním postižením (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP17 KNICHALOVÁ, V. 2018. Dobrovolnictví - důvody k nevykonávání dobrovolnických aktivit obyvateli města Olomouce (diplomová práce) Olomouc:

Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP18 MRÁZKOVÁ, I. 2018. Dobrovolnictví na oddělení sociálních služeb v NsP Karviná (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP19 KRBEČKOVÁ, L. 2018. Osobní přínosy dobrovolnické činnosti (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP20 KUDRNOVÁ, R. Vliv a přínos dobrovolnictví na zaměstnání (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP21 MOLKOVÁ, J. 2018. Přínosy dlouhodobých dobrovolníků v zařízeních se zvláštním režimem (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP22 DOROTÍKOVÁ, N. 2018. Dobrovolníci pro mladé lidi se zdravotním postižením (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP23 OHNISKOVÁ, E. 2018. Zapojení zahraničních studentů UP do dobrovolnictví v ČR (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP24 PAVLÍČKOVÁ, K. 2018. Přínosy dobrovolnictví optikou dobrovolníků seniorů (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP25 STEJSKALOVÁ, R. 2018. Sociální reprezentace dobrovolnictví (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP26 SVOBODOVÁ, E. 2018. Podmínky ovlivňující získávání dobrovolníků v domovech pro seniory (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP27 ČERNOCHOVÁ, B. 2017. Míra profesionalizace managementu dobrovolníků v sociálních službách na území města Olomouce (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP28 FORRÓ, J. 2017. Nežádoucí motivace dobrovolníků a další problémy spjaté s jejich výběrem (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP29 SCHMIDTOVÁ, P. 2017. Zmapování informovanosti a zájmu o dobrovolnickou službu u mládeže (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP30 HRUŠKOVÁ, P. 2017. Role dobrovolníka v socializaci dítěte při sociální práci se sociálně ohroženou rodinou (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP31 ČAPKOVÁ, A. 2017. Přínosy a krizové momenty dobrovolnictví z pohledu dobrovolníků pracujících s osobami s mentálním postižením (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP32 IGAZOVÁ, M. 2017. Dobrovolníci na Balkánské trase (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

KP33 KAŇOVÁ, M. 2017. Doučování dětí dobrovolníky jako prevence sociálně-patologických jevů (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

- KP34 FIŠEROVÁ, R. 2017. Spolupráce profesionálních pracovníků a dobrovolníků (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP35 KLEVETOVÁ, P. 2017. Faktory ovlivňující motivaci k výkonu dobrovolnické činnosti na pozici psychosociálního poradce ve vybrané pobožce Bílého kruhu bezpečí (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP36 POKORNÁ, T. 2017. Analýza procesu náboru dobrovolníků u neveřejných poskytovatelů sociálních služeb v Olomouci (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP37 ACHÁČKOVÁ, L. 2017. Neformální dobrovolnictví v prostředí uprchlické krize na řecko-makedonských hranicích (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP38 MÉSZÁROSOVÁ, M. 2017. Spolupráce sociálních pracovníků s dobrovolníky v terénní sociální službě (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP39 MRÁZKOVÁ, V. 2017. Dobrovolnictví se seniory (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP40 POTAPOVÁ, M. 2017. Dobrovolnictví ve společenské integraci občanů Ruské federace v Olomouci (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP41 SKALKOVÁ, S. 2017. Angažovanost seniorů ve formálním dobrovolnictví ve městě Olomouc (diplomová práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce
- KP42 VRABČEK, A. 2017. Podpora neformálního dobrovolnictví v Olomouci (bakalářská práce) Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce

Seznam grafů

Graf č. 1 – Počet obhájených prací v daných letech

Graf č. 2 – Metody zpracování kvalifikačních prací

Graf č. 3 – Hodnocení kvalifikačních prací

Graf č. 4 – Geografické zaměření kvalifikačních prací

Graf č. 5 – Zastoupení klíčových témat v kvalifikačních prací

Graf č. 6 – Zastoupení cílových skupin

Graf č. 7 – Zastoupení typů služeb/zařízení

Graf č. 8 – Zastoupení prací zaměřených na konkrétní organizaci

